

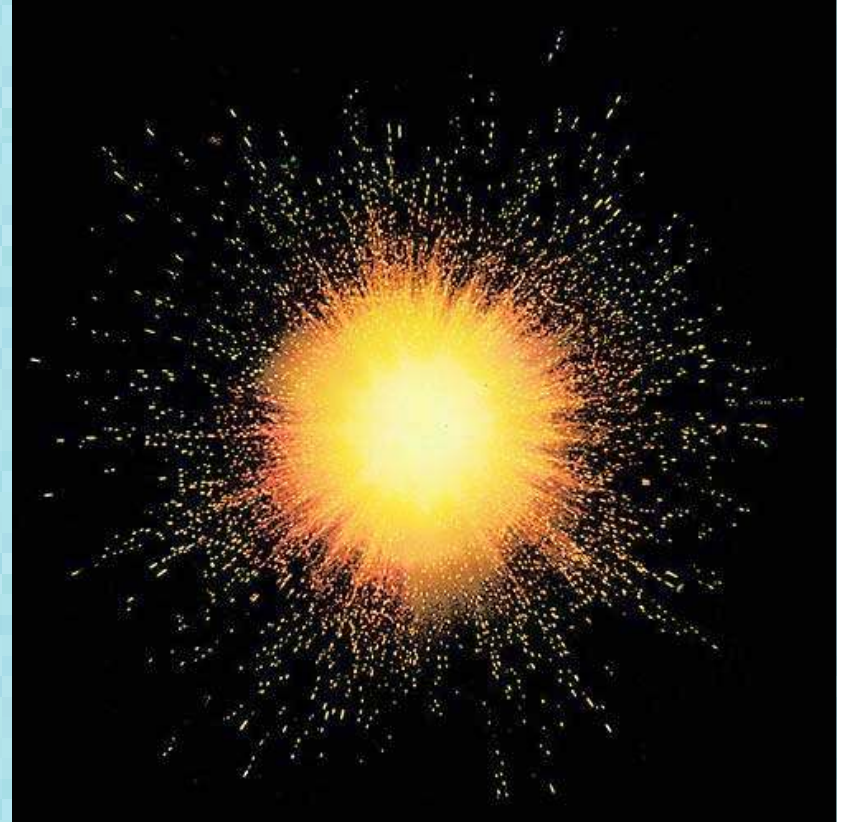
Evrenin, Güneş sisteminin ve Dünyanın oluşumu

JEOLOJİ MÜHENDİSLİĞİNE GİRİŞ

Doç.Dr. Yaşar EREN

- **Evrenin oluşumu**
  - Büyük Patlama teorisi (Big Bang Theory) ile
- **açıklanmaktadır**

JEOLOJİ MÜHENDİSLİĞİNE GİRİŞ

Bu teori ilk olarak 1927'de George Lemaître tarafından önerilmiştir

JEOLOJİ MÜHENDİSLİĞİNE GİRİŞ

Doç.Dr. Yaşar EREN

- **Büyük Patlama teorisi (Big Bang Theory)**
- **Büyük patlama teorisi evrenin oluşum başlangıcındaki bir kütlenin patlayarak genişlemesine dayanır. Bu ateş topu dışa doğru genişleyerek soğumuş, spiral gaz şeklindeki dev bulutlar gök cisimlerini oluşturmuştur.**

JEOLOJİ MÜHENDİSLİĞİNE GİRİŞ

Doç.Dr. Yaşar EREN

- **Büyük Patlama teorisi**
- **Teoriye göre evren bölünemeyecek kadar küçük, sonsuz olarak sıcak ve sonsuz yoğun olarak oluşmaya başladı**
- **Daha sonra patlayarak, günümüzdeki evren büyüklüğüne erişecek şekilde genişledi ve günümüzdeki sıcaklık durumunu alacak şekilde soğudu**
- **Büyük patlama teorisi, patlamanın niçin oluştuğunu açıklamaz fakat bu patlamanın sonuçlarının ne olacağını doğru olarak öngörür.**

JEOLOJİ MÜHENDİSLİĞİNE GİRİŞ

Büyük patlamadan sonra gelişen olaylar

Patlamadan sonra geçen zaman	T (K)	
$< 10^{-43}\text{s}$		Kuantum çağı
$\sim 10^{-35}\text{s} - 10^{-33}\text{s}$		Genişleme devri
$\sim 10^{-6}\text{s}$	10^{13}K	Quark --> Hadron geçişi

JEOLOJİ MÜHENDİSLİĞİNE GİRİŞ

Patlamadan sonra geçen zaman	T (K)	
0.01s	$10^{11}K$	<ul style="list-style-type: none"> • Evren hızla genişliyor, her 0.02 saniyede boyut iki katına çıkıyor
15s	3×10^9K	<ul style="list-style-type: none"> • Sıcaklık elektron/pozitron çiftini oluşturacak eşikten daha düşük. • e^+ / e^- sonsuz
3 dakika	10^9K	Nükleer reaksiyon çağı

JEOLOJİ MÜHENDİSLİĞİNE GİRİŞ

Patlamadan sonra geçen zaman	T (K)	
3 ve 1/2 dakika	10⁸K	Nükleer reaksiyonların sonu Nötronlar tüketilerek ⁴He oluşturuldu Evren bu dönemde % 90 H nuclei(p⁺) ve % 10 He nuclei oluşmaktadır
10⁶yıl	4000K	Yeniden birleşme çağı nuclei ve elektronların rekombinasyonu ile atomlar oluşur
10⁹yıl		Galaksi oluşum zamanı

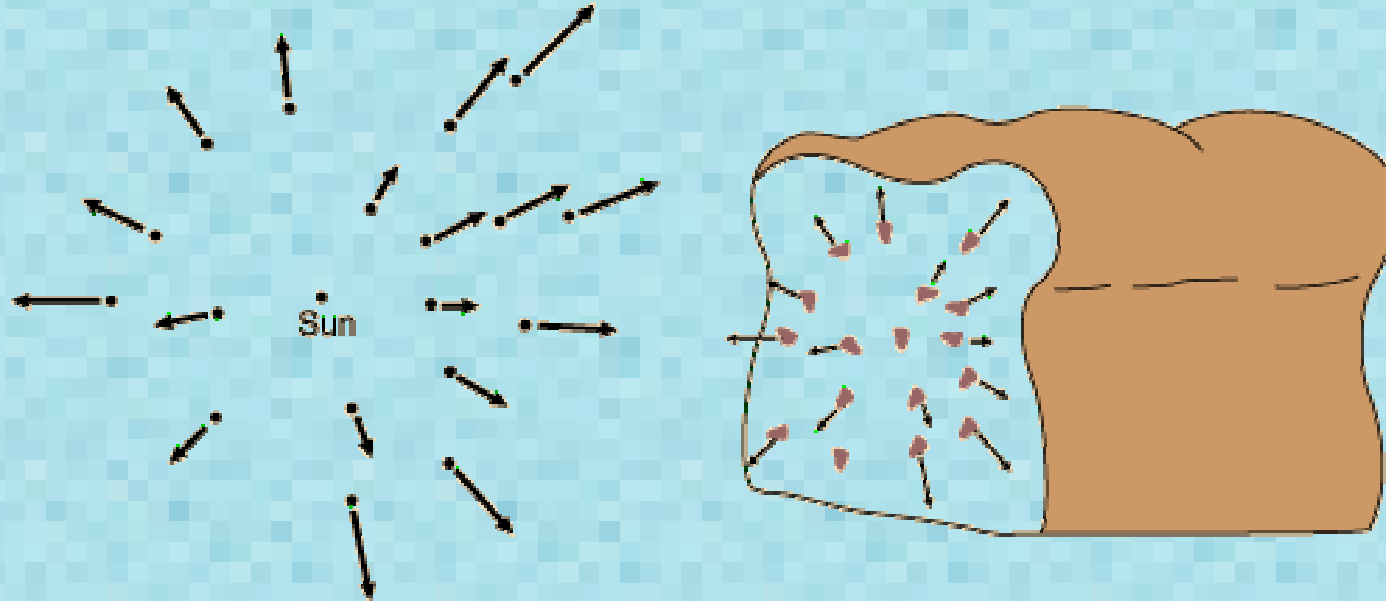

JEOLOJİ MÜHENDİSLİĞİNE GİRİŞ

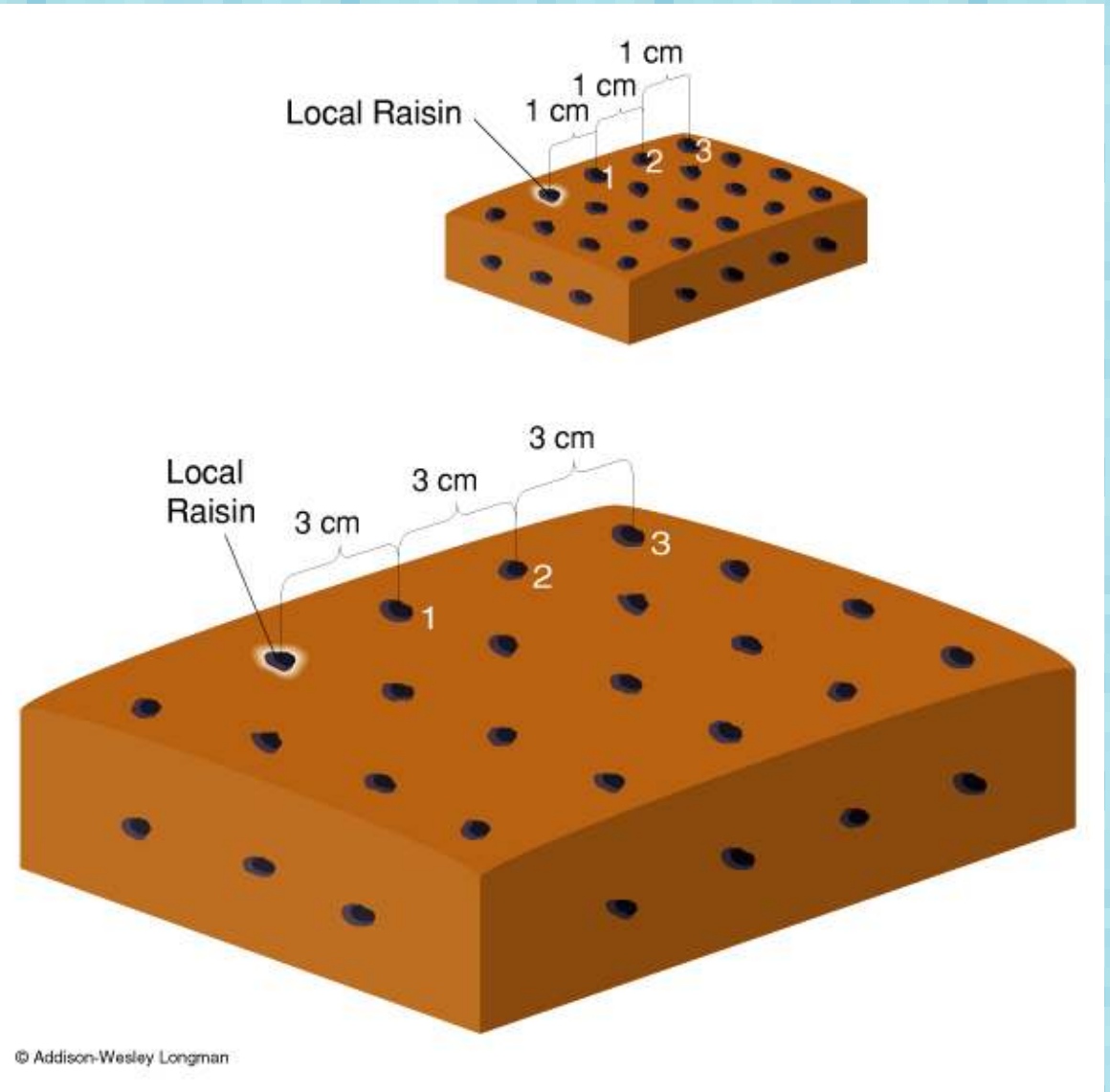
Büyük patlamanın kanıtları

1: Genişleyen evren

- Dünyanın her yönünden görünen bütün galaksiler dünyadan uzaklaşmaktadır

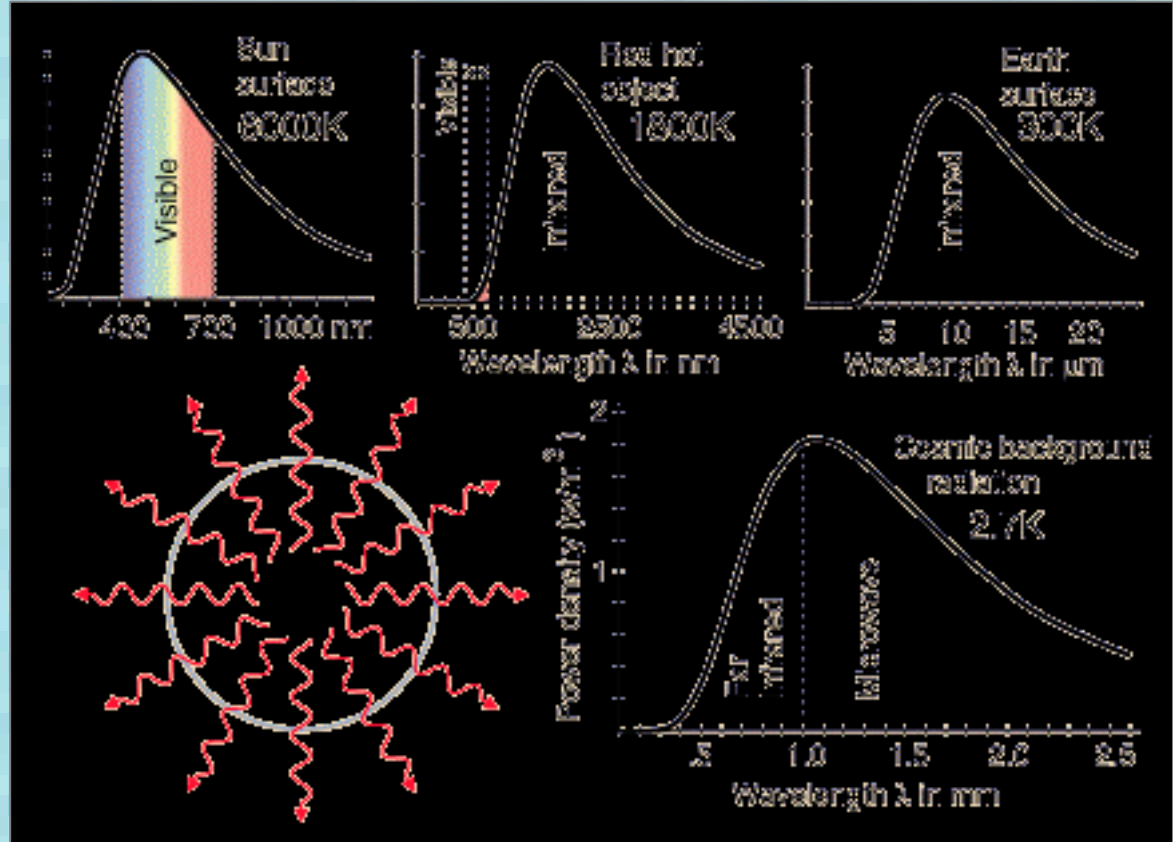

Evrenin genişlemesi

**Boşluktaki galaksiler hareket etmez, uzayda durgundurlar
Galaksiler arasındaki uzayın kendisi genişlemektedir. Bu genişleme ile galaksiler birbirinden uzaklaşmaktadır.**

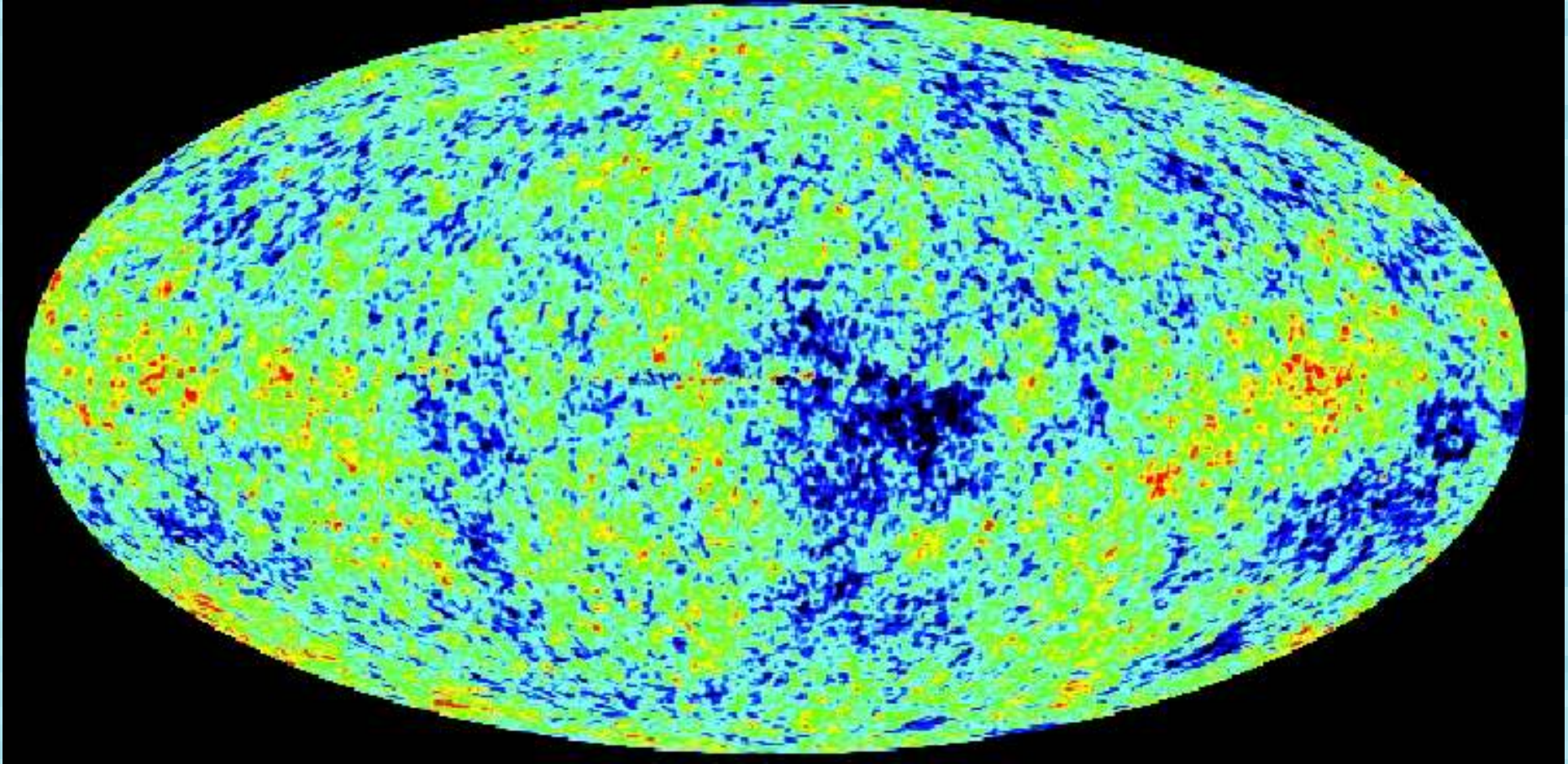
Büyük patlamanın kanıtları
2: 3K kozmik mikrodalgalar

- Gökyüzünün her yönünde spektrumun mikrodalga bölgesinde üniform zemin radyasyonu gözlenmektedir
- Bu radyasyon genişleyen evrenin soğumasıyla artı kalan radyasyon olduğu düşünülmektedir
- Bu olay başlangıçtaki patlamadan yaklaşık 0.5 Milyon yıl sonra gelişmiştir.

JEOLOJİ MÜHENDİSLİĞİNE GİRİŞ

Kozmik Mikrodalga arkaplanı

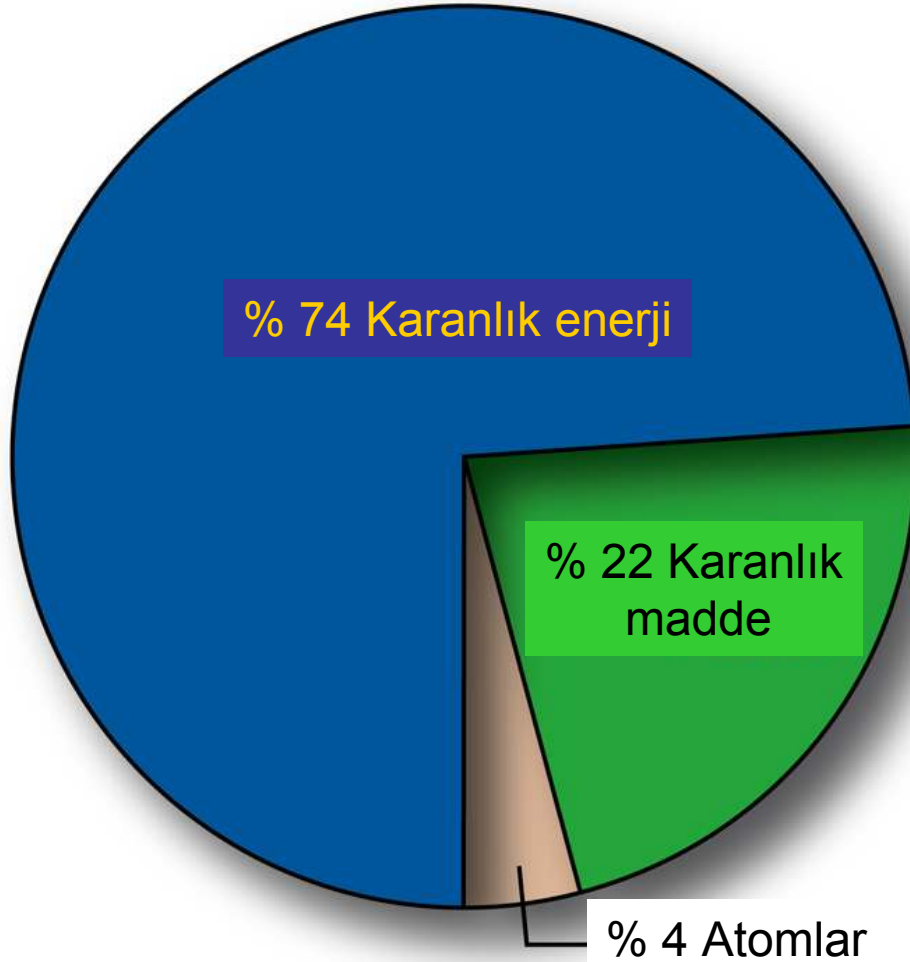
Mikrodalgalar Büyük patlamadan 380 000 yıl sonra ışımaya başlamıştır

JEOLOJİ MÜHENDİSLİĞİNE GİRİŞ

Büyük patlamanın kanıtları 3- H-He bolluğu

- **Bütün evrendeki nükleer maddelerde Hidrojen 73% ve Helyum 25% oranında bulunurken diğer bütün elementler %2 oranında bulunmaktadır.**
- **Bu yüksek oranlar büyük patlama ile uyum içindedir**

Evrenin bileşimi

- **% 4 Atomlar** Yıldız ve gezegenlerin yapıtaşları
- **% 22 Karanlık madde** Bu madde atomdan farklı olarak ışığı absorbe etmez veya yaymaz. Dolaylı olarak gravitesi ile belirlenmiştir.
- **% 74 Karanlık enerji**
  - Anti gravitenin bir çeşididir. Karanlık maddeden farklı olarak evrenin genişlemesinin hızlanmasının nedenidir

Evrenin % 96'sının bileşimi bilinmemektedir

Dünyanın Kökeni

- Evren (13.7 Milyar yıl)
- Elementler (13.7 - 4.6 Milyar yıl)
- Güneş Sistemi ve Dünya (4.6 Milyar yıl)
- Ay (4.5-4.6 Milyar yıl)

Büyük patlamadan
Geçen zaman

Büyük Patlamadan
Önemli olaylar

Günümüz

İnsanlar
Evreni
gözlüyor

Galaksiler
çağı

Yıldızlar
Galaksiler ve
Topluluklar
(atom ve plazmadan
Yapılı)

1 milyar
yıl

İlk
Galaksilerin
oluşumu

Atomlar
çağı

Atomlar ve
Plazma
(yıldızların
Oluşum
başlangıcı)

300,000
Yıl

Atomların Oluşumu
Fotonlar Serbest
hareketli ve zemin
Radyasyonu oluşturuyor

Çekirdek
çağı

Hidrojen ve
Helyum plazması
+ elektronlar

3 dakika

Füzyon bitimi
Normal madde
%75 H

Nükleosentez
çağı

Protonlar Nötronlar
Elektronlar Nötrinolar
(antimadde az)

0.001 saniye

Madde
Anti-maddeyi
bitiriyor

Parçacık
çağı

Başlangıç parçacıkları
(antimadde yaygın)

10⁻¹⁰ saniye

Elektromanyetik
Ve zayıf bağlar
egemen

Elektroweak
çağı

Başlangıç
parçacıkları

10⁻³⁵ saniye

Evrenin genişlemesi

GUT çağı

Başlangıç parçacıkları

10⁻⁴³ saniye

Planck çağı

????

EVRENİN TARİHÇESİ

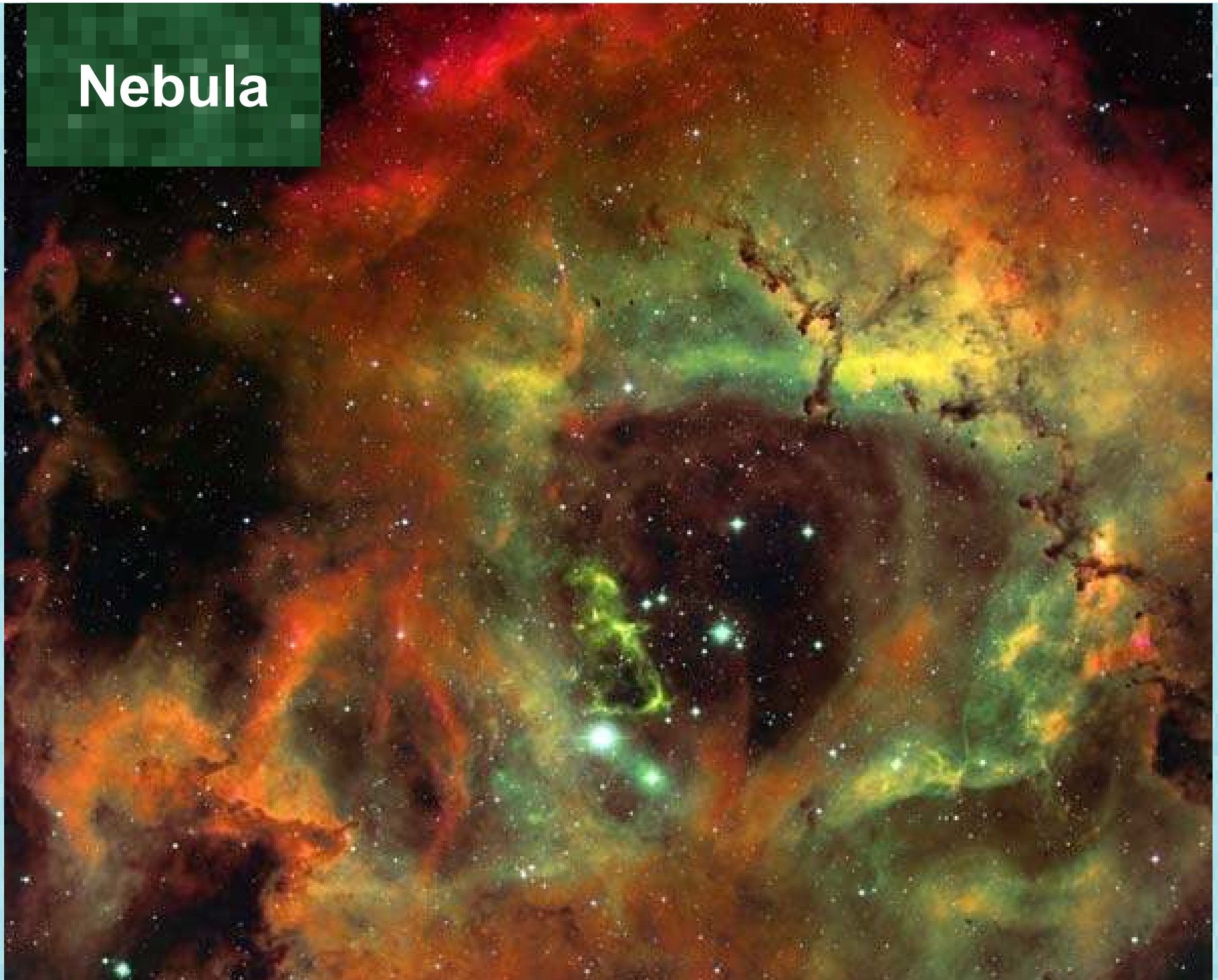

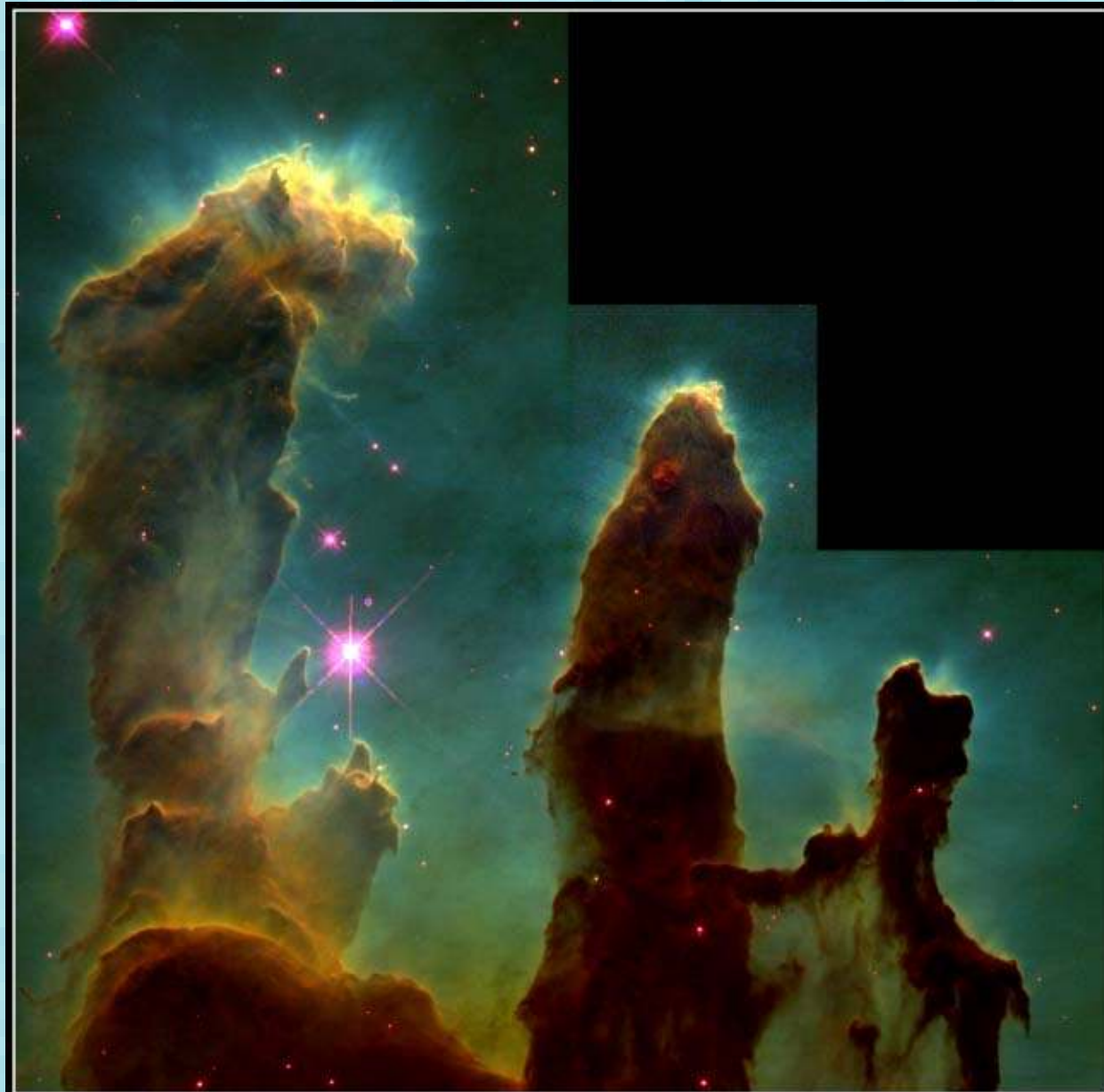
**Yıldızlar Büyük patlamadan 300 000 yıl
sonra oluşmaya başlamıştır**

O anda evrende:

- 75% Hidrojen
- 25% Helyum

Nebula

Gaseous Pillars · M16

HST · WFPC2

PRC95-44a · ST ScI OPO · November 2, 1995
J. Hester and P. Scowen (AZ State Univ.), NASA

Güneş sistemi

Bir güneş sistemi

- Bir yıldız (güneş)
- Gezegenler
- Aylar (uydular)
- Asteroidler ve
- Kuyruklu yıldızlardan oluşur

JEOLOJİ MÜHENDİSLİĞİNE GİRİŞ

- **Galaksi**
- Graviteyle birbirine bağlı milyarlarca yıldızdan oluşmuş sistem. Güneş sisteminin de içinde yer aldığı galaksi Samanyolu galaksisi (Milky-Way Galaxy) olarak adlandırılır.

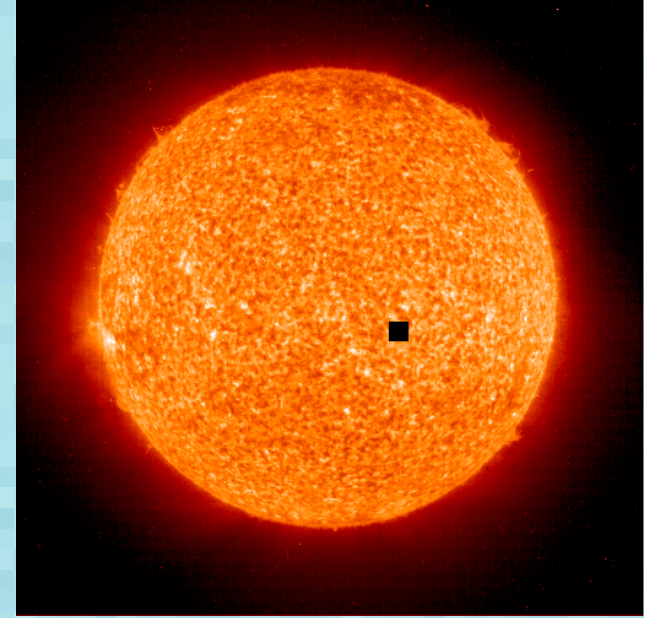
Cartwheel Galaksisi

JEOLOJİ MÜHENDİSLİĞİNE GİRİŞ

- **Güneş**

- Orta boyutlu
- Orta derecede parlak ve
- Orta derecede yaşlı bir yıldız
  - Yaklaşık 5 milyaryıl önce bir gaz nebulasından oluşmuştur
  - Olasılıkla 4-5 milyar yıl sonra bir “kırmızı deve” dönüşecek
  - Sonuçta soğuyarak “beyaz cüce” ye dönüşecektir

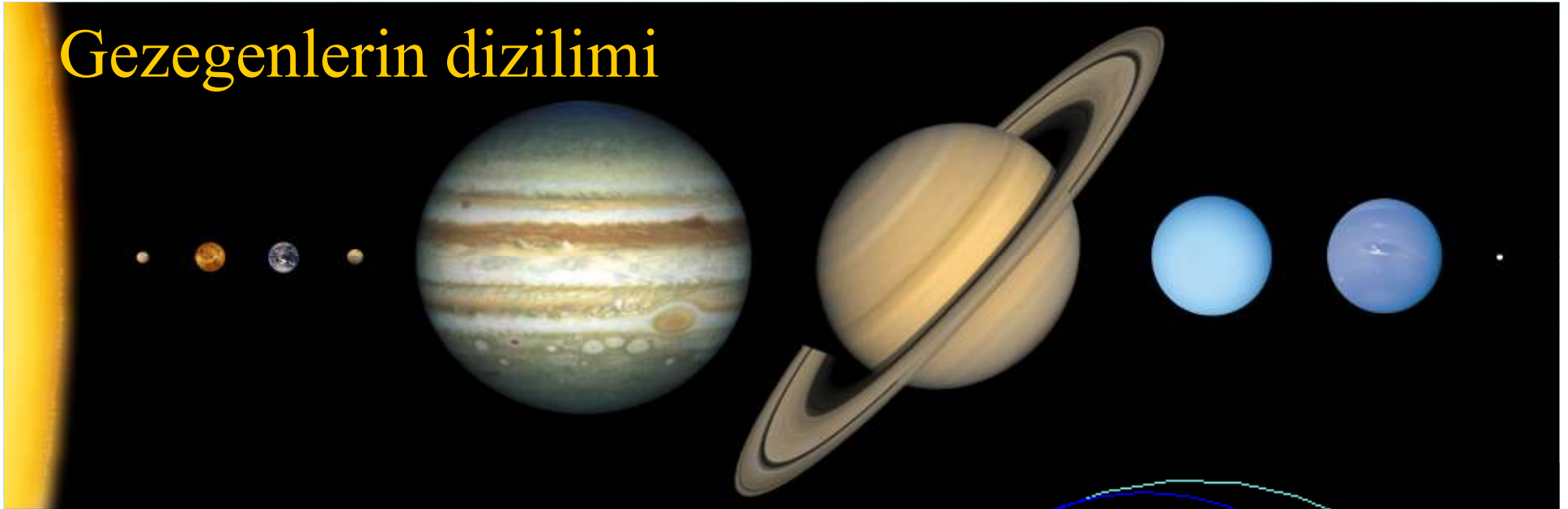
JEOLOJİ MÜHENDİSLİĞİNE GİRİŞ

- **Dünya**

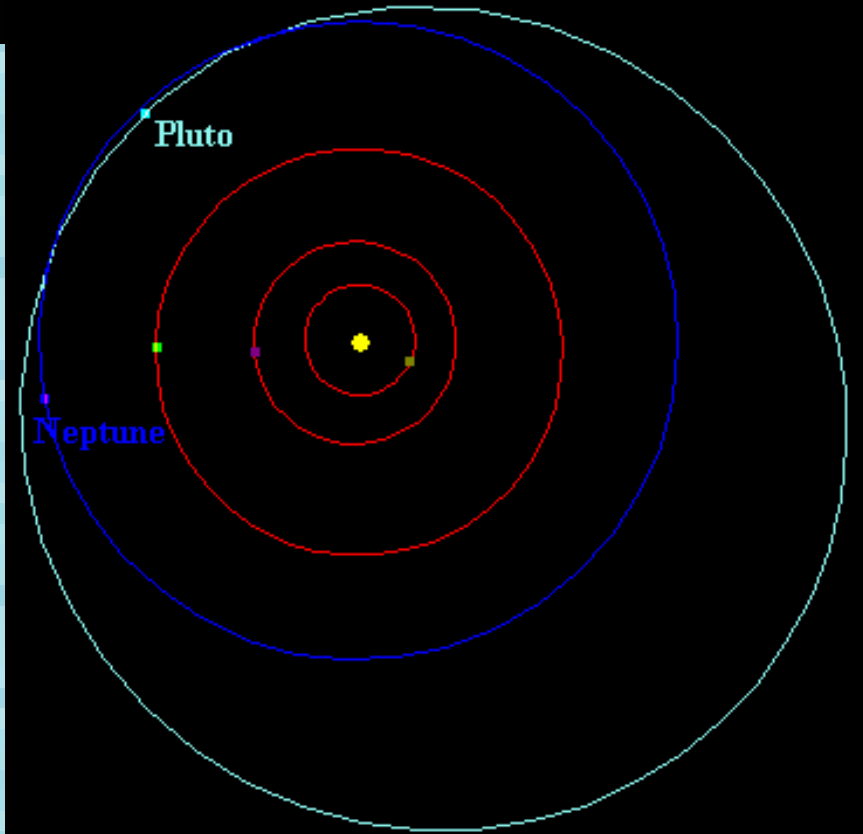

- **Kayaçsı bileşime ve ılıman bir iklime sahip**
- **Güneşten orta dercede uzaklıkta bir gezegen**
- **Dünya bir çok açıdan özel bir konuma sahiptir**
  - **Örneğin evrende bilinen gezegenler arasında suyun katı, sıvı ve buhar halinde bulunduğu tek gezegendir**

Gezegelerin dizilimi

- Merkür
- Venüs
- Dünya
- Mars
- Jüpiter
- Satürn
- Uranus
- Neptun
- Pluto

Gezegeler iki gruba ayrılır: Dünya benzeri gezegeler

Merkür, Venüs, Dünya, Mars

- Küçük kütle, küçük yarıçap
- Sıcak katı yüzey

- Yoğun kayası bileşim
- Güneşe yakın
- Atmosfer- büyük moleküller
- CO₂, H₂O, O₂, N₂

Merkür

Venüs

Dünya

Mars

Jüpiter benzeri gezegenler

Jüpiter, Satürn, Uranüs, Neptün

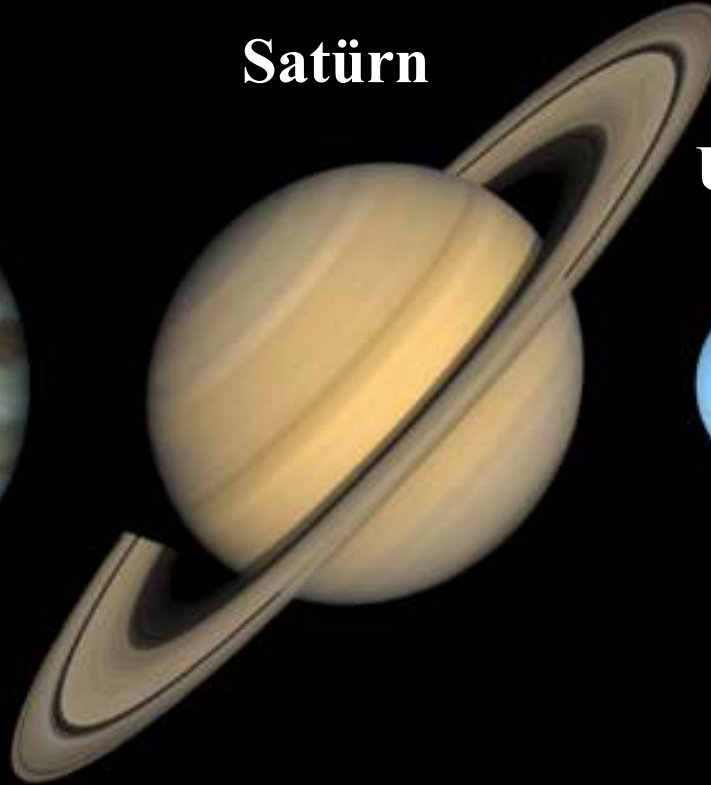
- Büyük kütle, büyük yarıçap
- Katı yüzey yok
- Düşük yoğunluk, gaz bileşimli

- Güneş sisteminin dış kısmında
- Atmosfer - H, He, + moleküller (H_2O , CH_4 , NH_3)

Jüpiter

Satürn

Uranus

Neptün

JEOLOJİ MÜHENDİSLİĞİNE GİRİŞ

Doç.Dr. Yaşar EREN

Güneş sisteminin gezegenleri

İç Gezegenler

Büyüklikler ölçekli

Merkür

Venüs

Dünya ve Ay

Mars

JEOLOJİ MÜHENDİSLİĞİNE GİRİŞ

Doç.Dr. Yaşar EREN

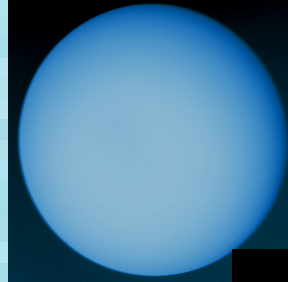
Dış Gezegenler

Jüpiter

Satürn

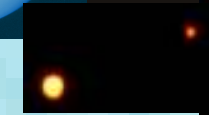

Uranüs

Ölçek. Dünya

Neptün

Pluto

Meteoritlerin ve güneş sisteminin yaşı

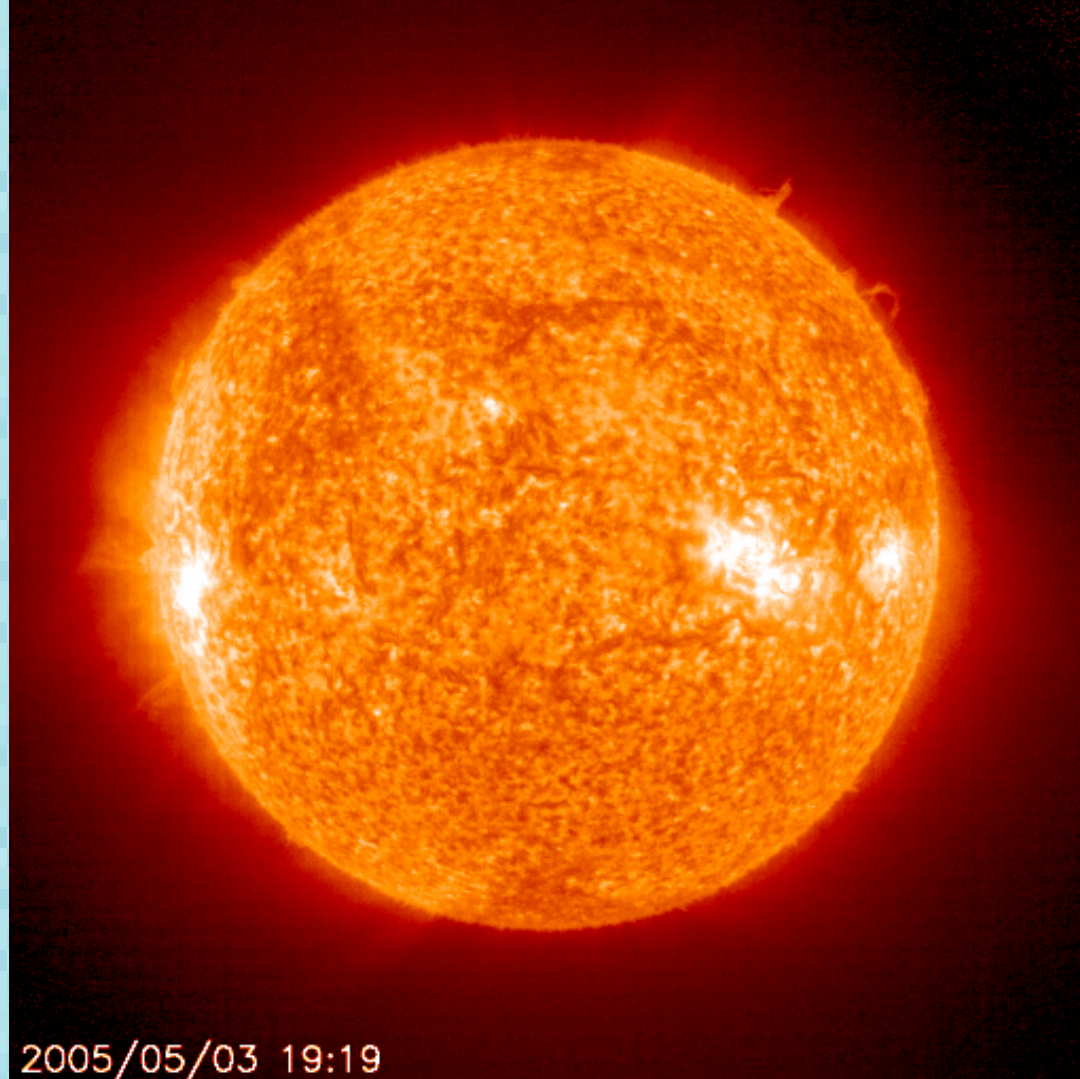
- Oluşum: 4.56 milyar yıl
Meteoritlerin tümü 20 milyon yıl içinde
(Supernovanın ilk birkaç milyon yılında)
- Süpernovadan güneş ve gezegencikler-
- birkaç milyon yıl içinde
- Katmanlı dünya meteoritlerden 96 ± 12 milyon yıl sonra
- Nebuladan katmanlı dünya ve ay-yaklaşık 100 milyon yıl

Güneş sisteminin oluşumu

Temel bilgiler

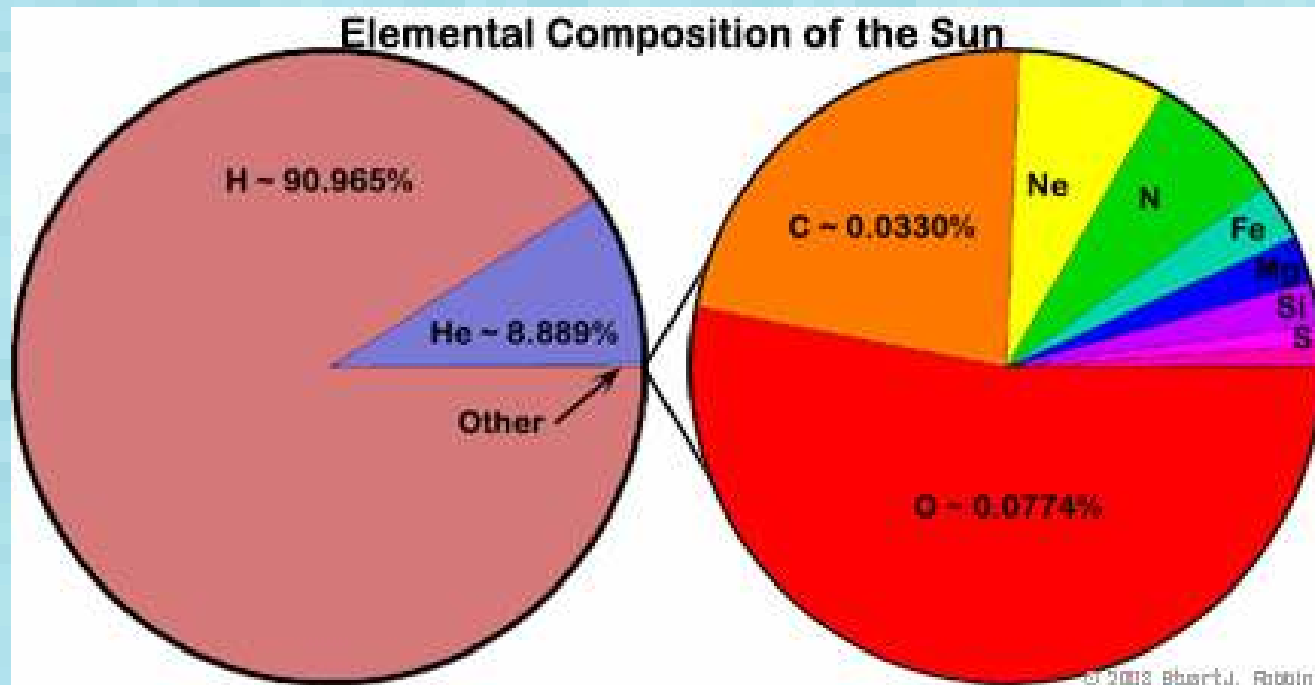
- Kütlenin çoğu merkezde (Güneş - 99.9%)
- Bütün yörüngeler ekliptike yakın
- Bütün yörüngeler oldukça dairesel
- Tümü aynı yörüngeye sahip (saat yönünün tersi)
- Çoğu aynı yönde döner (saat yönünün tersi)
- Bir çok uydu aynı yörüngede/aynı yönde dönme sunar
- Yoğunluk güneşten uzaklaştıkça azalır
- Daha masif gezegenler güneşten uzakta
- Gezegen, uydu ve diğer cisimler üzerinde bir çok krater bulunur

Güneş sistemi kütlelerinin % 99'u güneş içindedir

2005/05/03 19:19

Güneşin bileşimi

© 2003 Burt J. Robbins

Temel bileşenler

Güneş sisteminin bileşimi

- % 70 Hidrojen
- % 27 Helyum
- % 3 tüm diğerleri

H, He – büyük patlamadan

diğerleri- Yıldızların ilk oluşum evresinden

JEOLOJİ MÜHENDİSLİĞİNE GİRİŞ

Doç.Dr. Yaşar EREN

Gezegener güneşin ekvator düzlemi içinde bir yörüngededirler

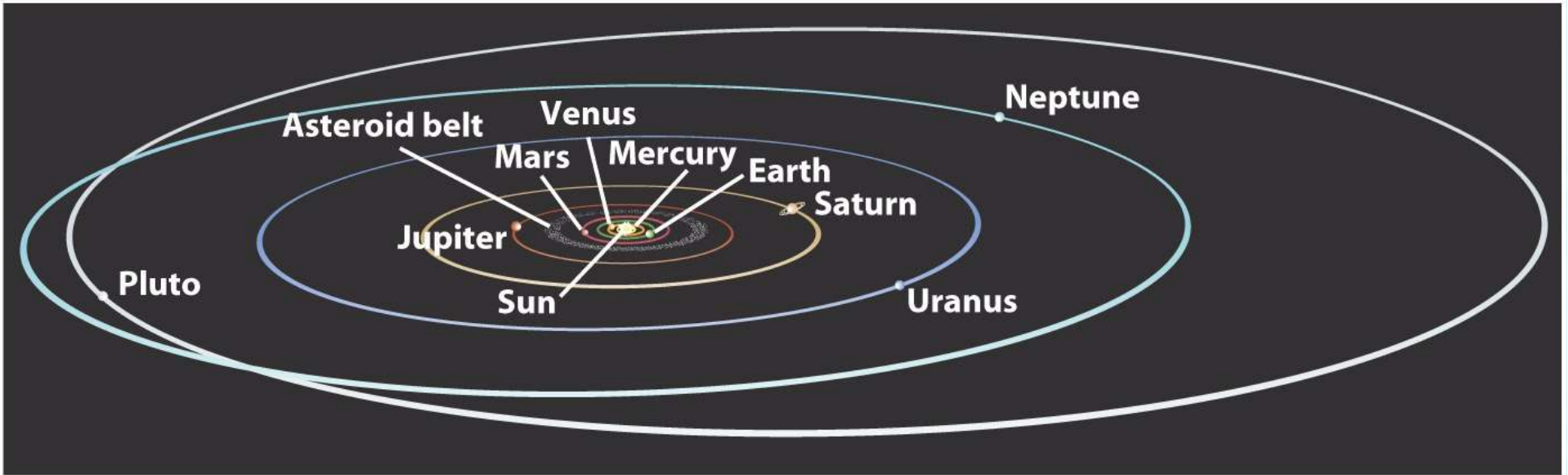

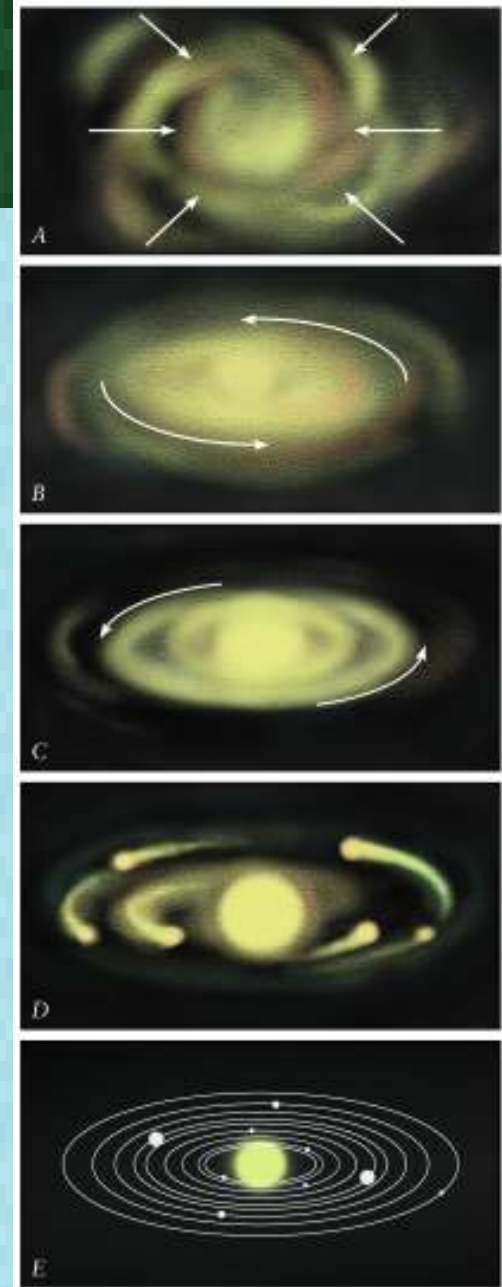
Figure 11-9a
Earth System History, Second Edition
© 2005 W. H. Freeman and Company

JEOLOJİ MÜHENDİSLİĞİNE GİRİŞ

Doç.Dr. Yaşar EREN

Gezegen (planet)	Yarıçap (Diameter) km	Güneşten uzaklık (Distance from Sun) x10 ⁶ km	Yüzey sıcaklığı (Surface temperature) °C	Yoğunluk (Density) g/cm ³	Ana atmosfer bileşenleri (Main atmospheric constituents)
Güneş	1,392,000	-	5,800		-
Merkür	4,880	58	260	5.4 (kayaçsı)	-
Venüs	12,100	108	480	5.3 (kayaçsı)	CO ₂
Dünya	12,750	150	15	5.5 (kayaçsı)	N ₂ , O ₂
Marss	6,800	228	-60	3.9 (kayaçsı)	CO ₂
Jüpiter	143,000	778	-150	1.3 (buz)	H ₂ , He
Satürn	121,000	1,427	-170	0.7 (buz)	H ₂ , He
Uranüs	52,800	2,869	-200	1.3 (buz)	H ₂ , CH ₄
Neptüne	49,500	4,498	-210	1.7 (buz)	H ₂ , CH ₄
Pluto	2,300	5,900	-220	2.0	CH ₄

Güneş sisteminin kökeni: Güneş Nebula hipotezi

JEOLOJİ MÜHENDİSLİĞİNE GİRİŞ

Doç.Dr. Yaşar EREN

- **Nebula**
- Yıldızların doğduğu yer. Güneş sistemi de böyle bir nebuladan doğmuştur

Orion Nebula

© Royal Observatory , Edinburgh / Anglo-Australian Observatory

JEOLOJİ MÜHENDİSLİĞİNE GİRİŞ

Doç.Dr. Yaşar EREN

- **Nebula**
- **Nebula** uzayda bulunan gaz bulutsularına verilen isimdir. Yıldızlar arasında bulunan boşluklarda yer alan ve yıldızların yaydıkları ışık enerjisi ile görünür hale gelen yoğun gaz ve toz bulutları, gökadalarn temel bileşenlerdendir

Orion Nebula

JEOLOJİ MÜHENDİSLİĞİNE GİRİŞ

Doç.Dr. Yaşar EREN

- **Nebula Oluşumu**
- **Nebula(bulutsu) oluşmadan önce bir yıldızdır. Bu yıldız büyür büyür sonunda ya kahverengi cüce ya nötron yıldızı ya da bir karadelik olur. Fakat bütün yıldızlar bunlardan biri olmadan önce kırmızı süperdev haline gelir. Bu yıldızlar çok büyük oldukları için içten gelen basınç ve yüksek (100.000.000 °C) sıcaklığın etkisiyle uzay boşluğuna gaz salarlar. Bu gaz püskürmeleri oldukça büyük ve hızlıdır. Daha sonraları bu gazlar yaklaşarak bir gaz bulutu oluştururlar. Bu gaz bulutunun sıcaklığı 15.000 °C den fazladır.**

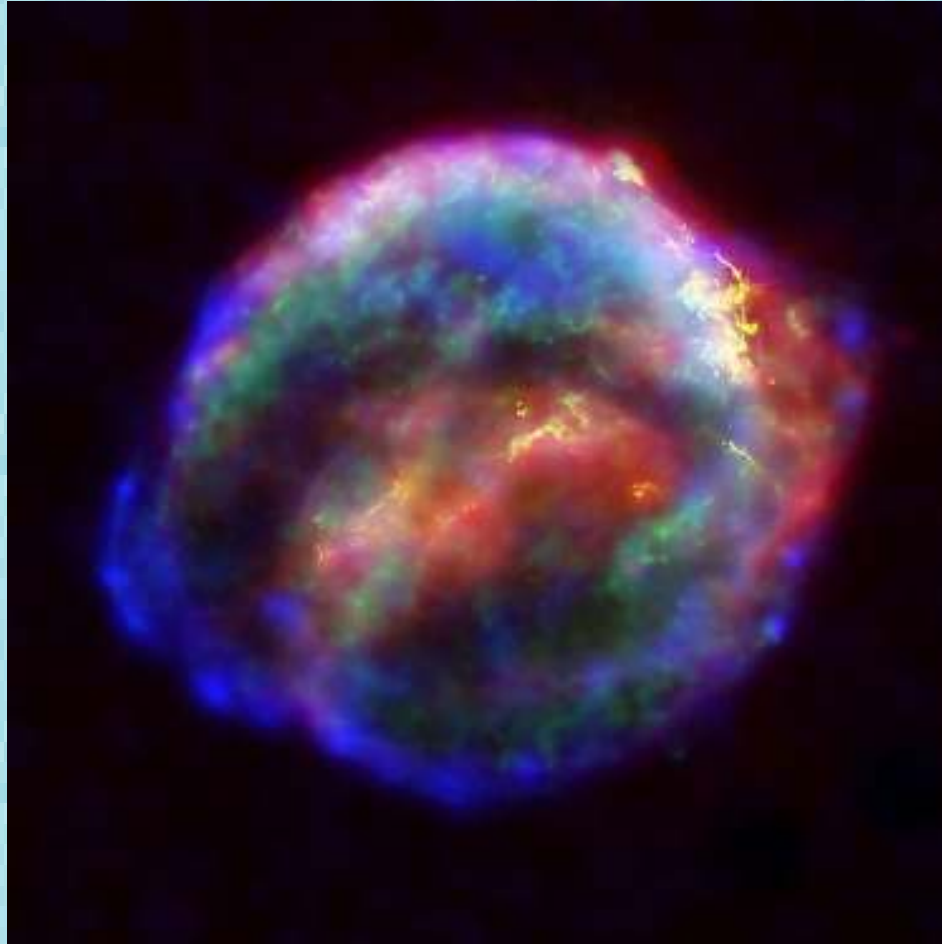
Orion Nebula

JEOLOJİ MÜHENDİSLİĞİNE GİRİŞ

Doç.Dr. Yaşar EREN

- **SÜPERNOVA**
- **Süpernova**, enerjisi biten Büyük Yıldızların şiddetle patlaması durumuna verilen addır.
- Bir süpernovanın parlaklığı Güneş'in parlaklığının yüz milyon katına varabilir.

- Kepler süpernovası

JEOLOJİ MÜHENDİSLİĞİNE GİRİŞ

Doç.Dr. Yaşar EREN

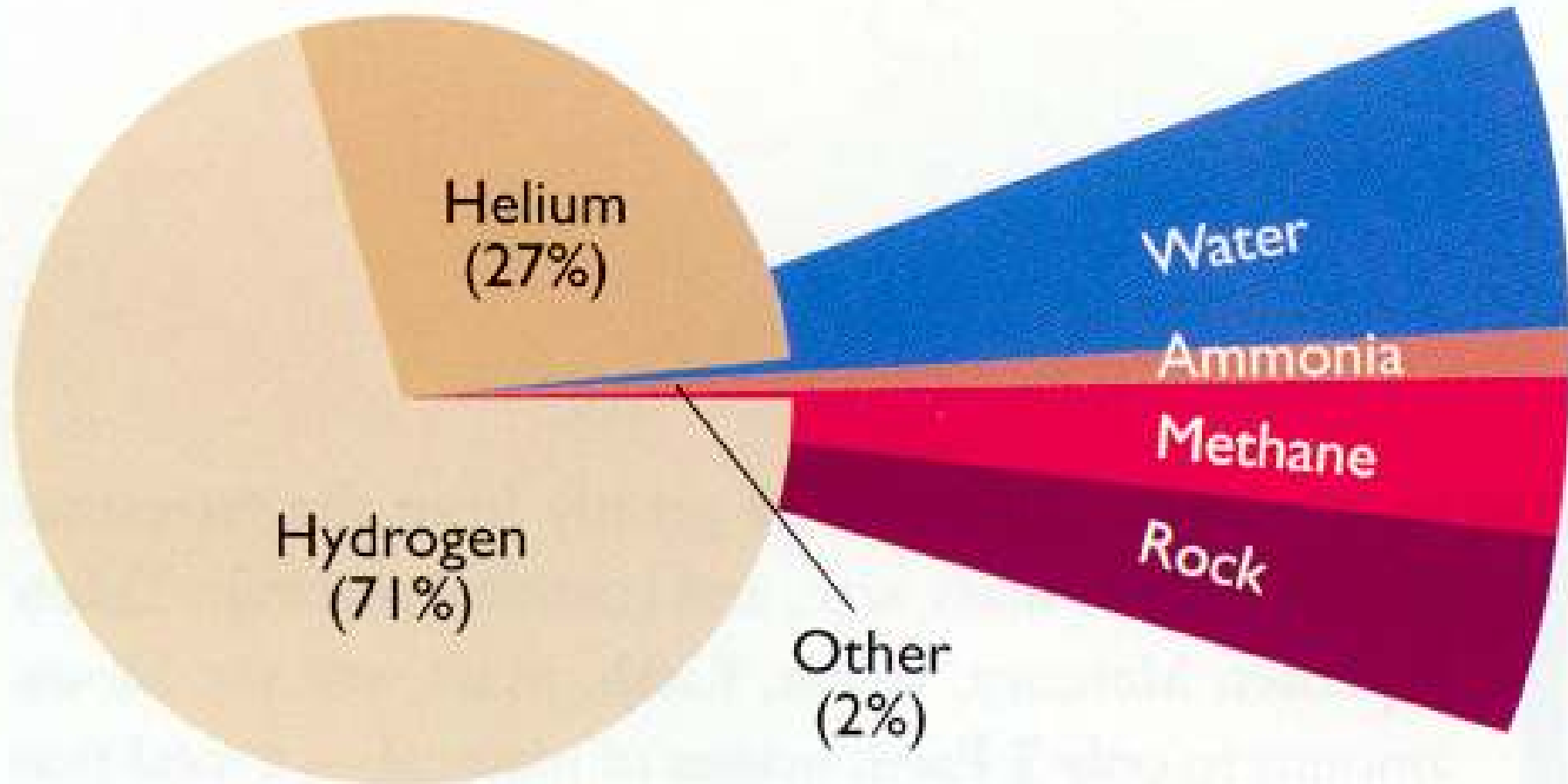
• SÜPERNOVA

- Başlangıçta yapısı, iyonize madde olan plazma şeklindeki bir süpernovanın parlaklığını yitirmesi haftalar ya da aylar sürebilir. Bu süre zarfında yaydığı enerji, güneşin 10 milyar yılda yayacağı enerjiden daha fazladır. Bu patlamalar, maddenin evrende bir noktadan başka noktalara taşınması işine yarar.
- Patlama sonucunda dağılan yıldız artıklarının, evrenin başka köşelerinde birikerek yeniden yıldızlar ya da yıldız sistemleri oluşturduğu varsayılmaktadır.
- Bu varsayıma göre, Güneş, Güneş Sistemi içindeki gezegenler ve bu arada elbette bizim Dünyamız da, çok eski zamanlarda gerçekleşmiş bir süpernova patlamasının sonucunda ortaya çıkmıştır.

JEOLOJİ MÜHENDİSLİĞİNE GİRİŞ

Doç.Dr. Yaşar EREN

Nebula bileşimi

JEOLOJİ MÜHENDİSLİĞİNE GİRİŞ

Doç.Dr. Yaşar EREN

- *Nebula hipotezi.*
- *Güneş sisteminin oluşum evreleri*
  - (a) *Dönen gaz kütesinin çekim etkisiyle kışalması daha yoğun bir merkezi bölge oluşturur*
  - (b) *Merkezi bölge sonunda güneşe dönüşür*
  - (c) *Nebula yassı bir şekil alır*
  - (d) *Nebuladaki toz parçacıkları bir disk üzerine yerleşir*
  - (e) *Toz parçacıkları birleşerek/birikerek bir kaç km çapındaki gezegencikler oluşturur*
  - (f) *Gezegenciklerin çarpışması, bunların birleşmesini, parçalanmasını ve yörüngelerinden sapmasını sağlar*
  - (g) *Daha sonra daha büyük olanlar, daha küçükleri yakalar*
  - (h) *Kondense olmamış gazlar güneş rüzgarları ile uzaklaşır*

JEOLOJİ MÜHENDİSLİĞİNE GİRİŞ

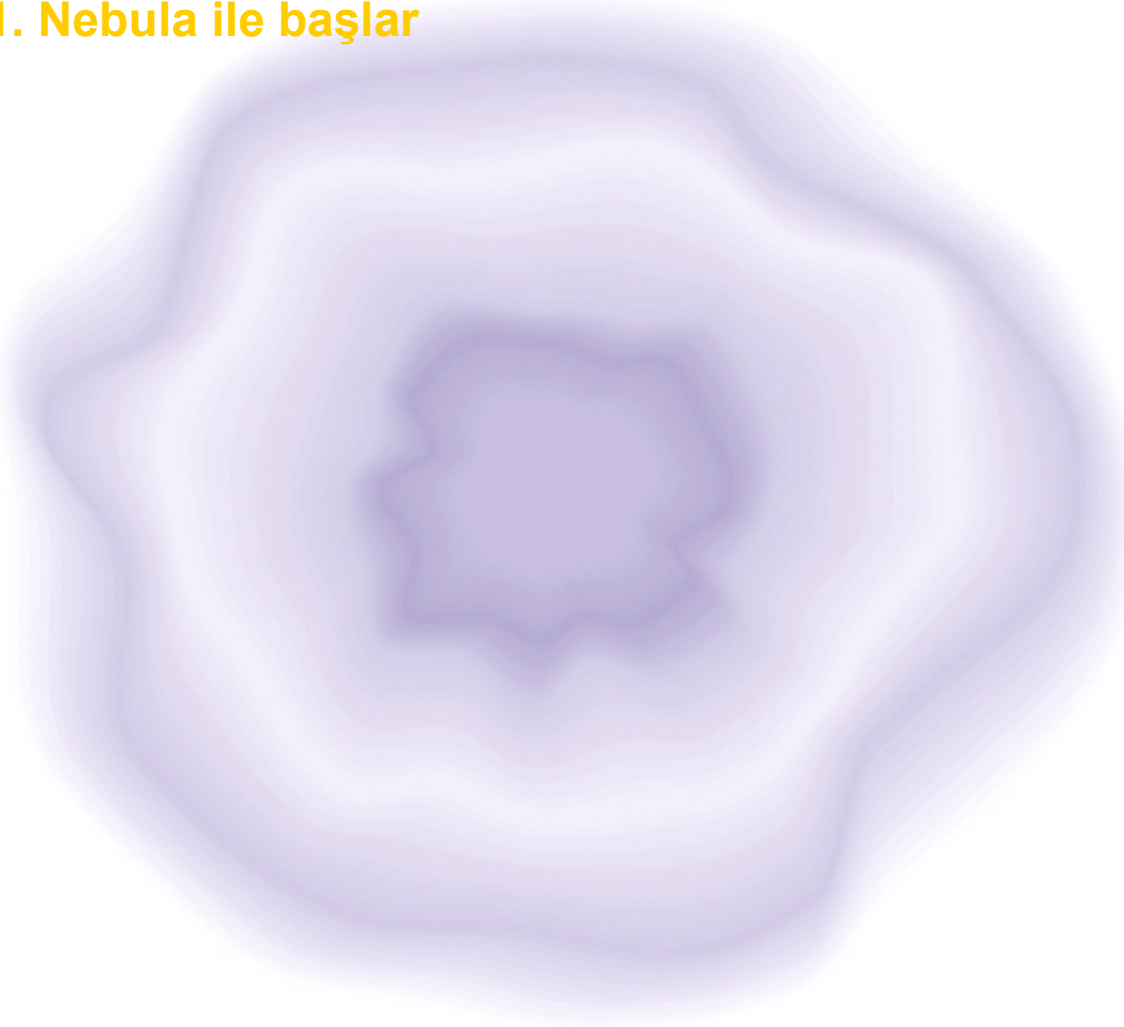
Doç.Dr. Yaşar EREN

- **Toz parçacıklarının rolü**
- **Dünya ve benzeri gezegenler sadece gazdan oluşamaz. Bunların oluşumu için toz parçacıkları gibi katı fazdaki cisimler gerekir.**
- **Bu sürece yığışım/birikim olayı denir**
- **Nebuladaki elementler üzerindeki kimyasal olaylar birkaç mm çapındaki toz tanecikleri oluşturur**
  - **Toz tanecikleri yavaşça birikerek sonuçta protogezen veya gezegencik adı verilen asteroid benzeri birkaç km çapındaki cisimleri oluşturur.**
  - **Gezegenciklerin çarpışması daha büyük ve küçükleri kendisine katan gezegenler oluşturur.**
  - **Bu süreç oldukça karmaşık bir süreç olup, çarpışmalar bazen gezegenciklerin parçalanmasını, yörüngelerdeki değişimlere ve büyük cisimler üzerinde krater oluşumuna da yol açar**

•

Güneş sisteminin oluşumu

1. Nebula ile başlar

Bir şey
(Supernova?)
Nebulanın
çökmesini
başlatır

JEOLOJİ MÜHENDİSLİĞİNE GİRİŞ

Doç.Dr. Yaşar EREN

JEOLOJİ MÜHENDİSLİĞİNE GİRİŞ

Doç.Dr. Yaşar EREN

Güneş sisteminin oluşumu

2. Nebula içe çökerek Protoyıldız (İlk güneş) oluşturur.

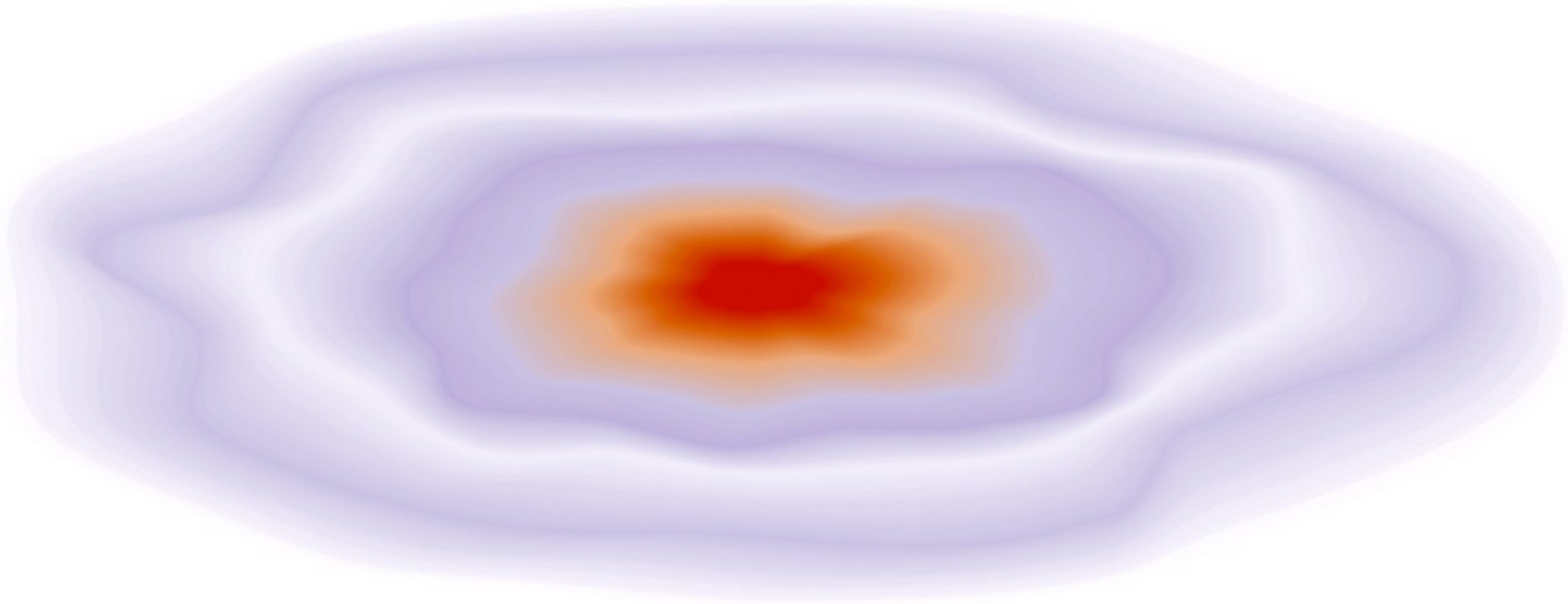

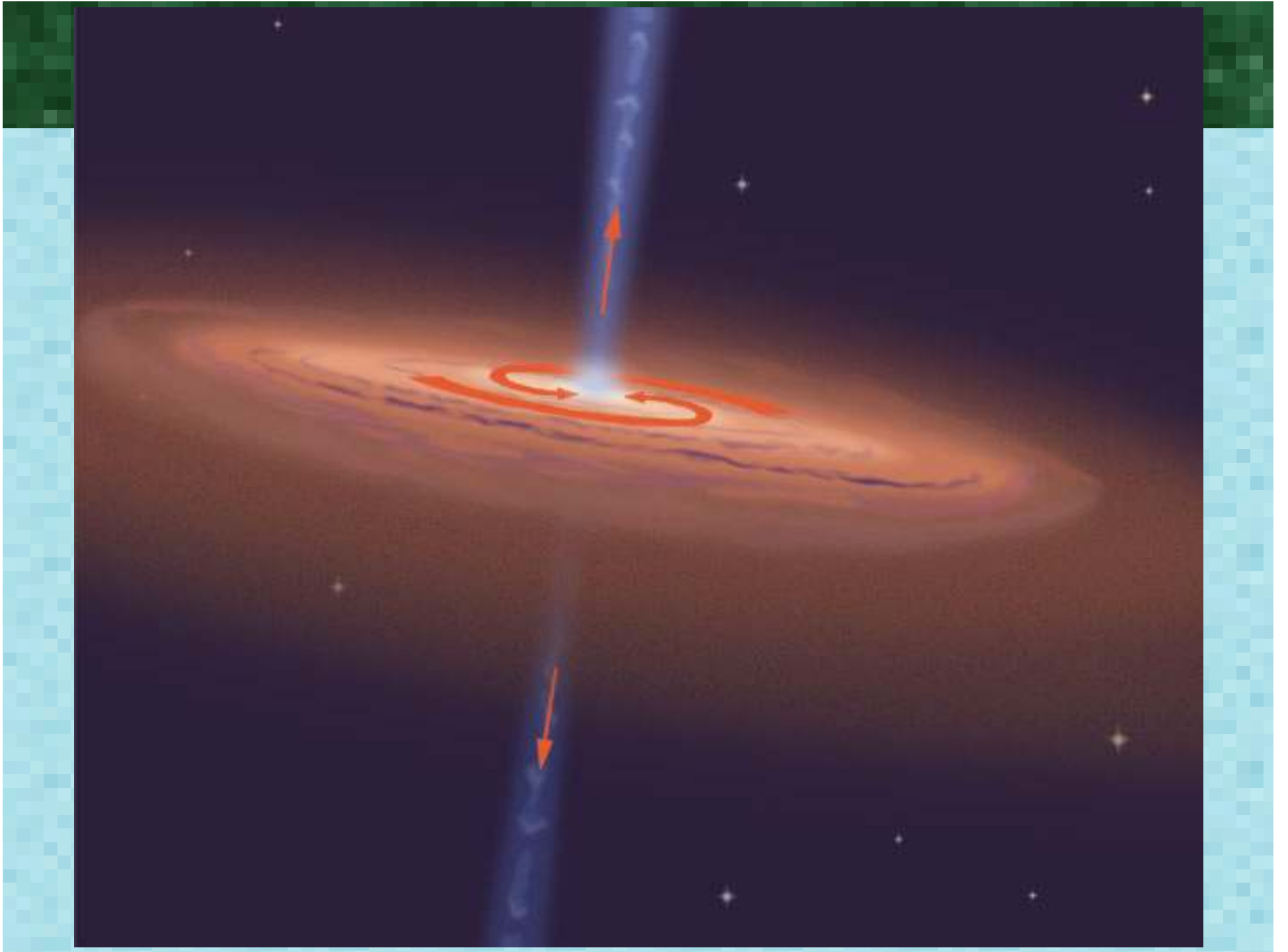
Figure 11-8b
Earth System History, Second Edition
© 2005 W.H. Freeman and Company

JEOLOJİ MÜHENDİSLİĞİNE GİRİŞ

Doç.Dr. Yaşar EREN

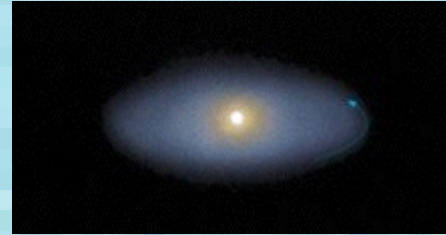
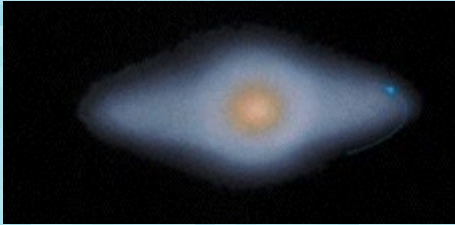

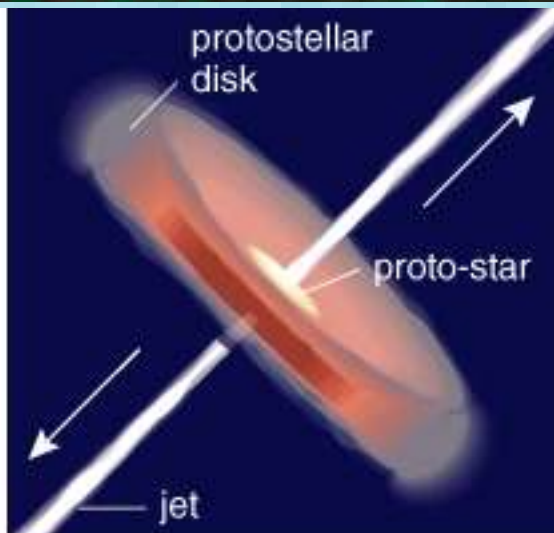
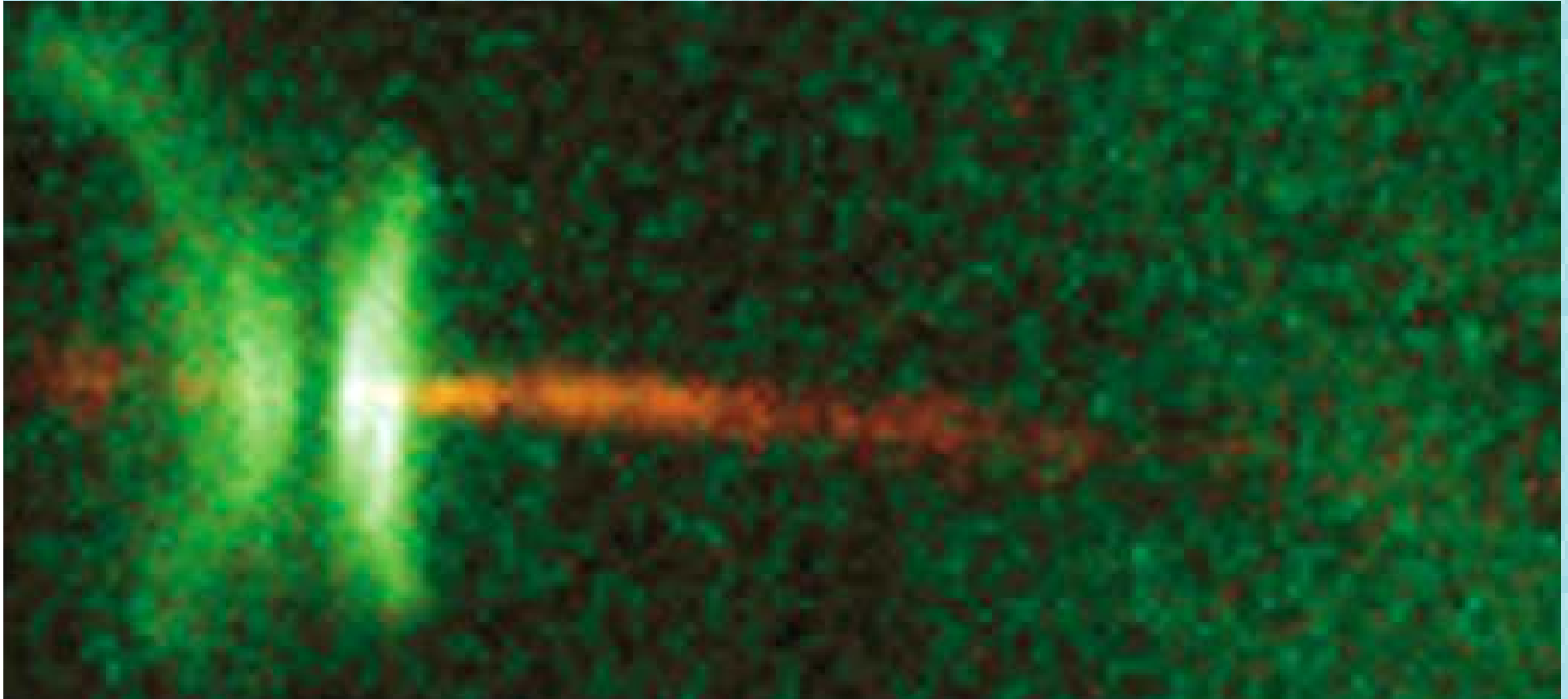
Nebula

Nebulanın spin hareketi

Açısal Momentum - Nebulayı yassılaştırarak disk şeklini verir

**Protoyıldız
oluşumu**

JEOLOJİ MÜHENDİSLİĞİNE GİRİŞ

Doç.Dr. Yaşar EREN

Güneş sisteminin oluşumu

3. Kalan malzeme soğur ve birikmeye başlar

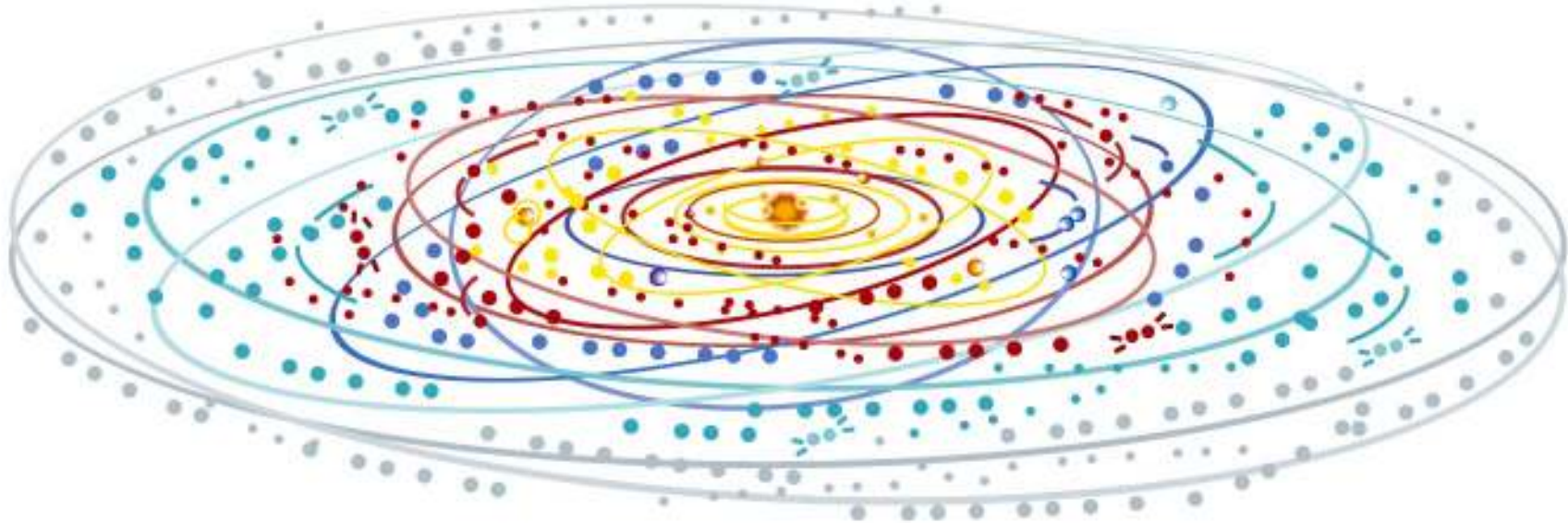
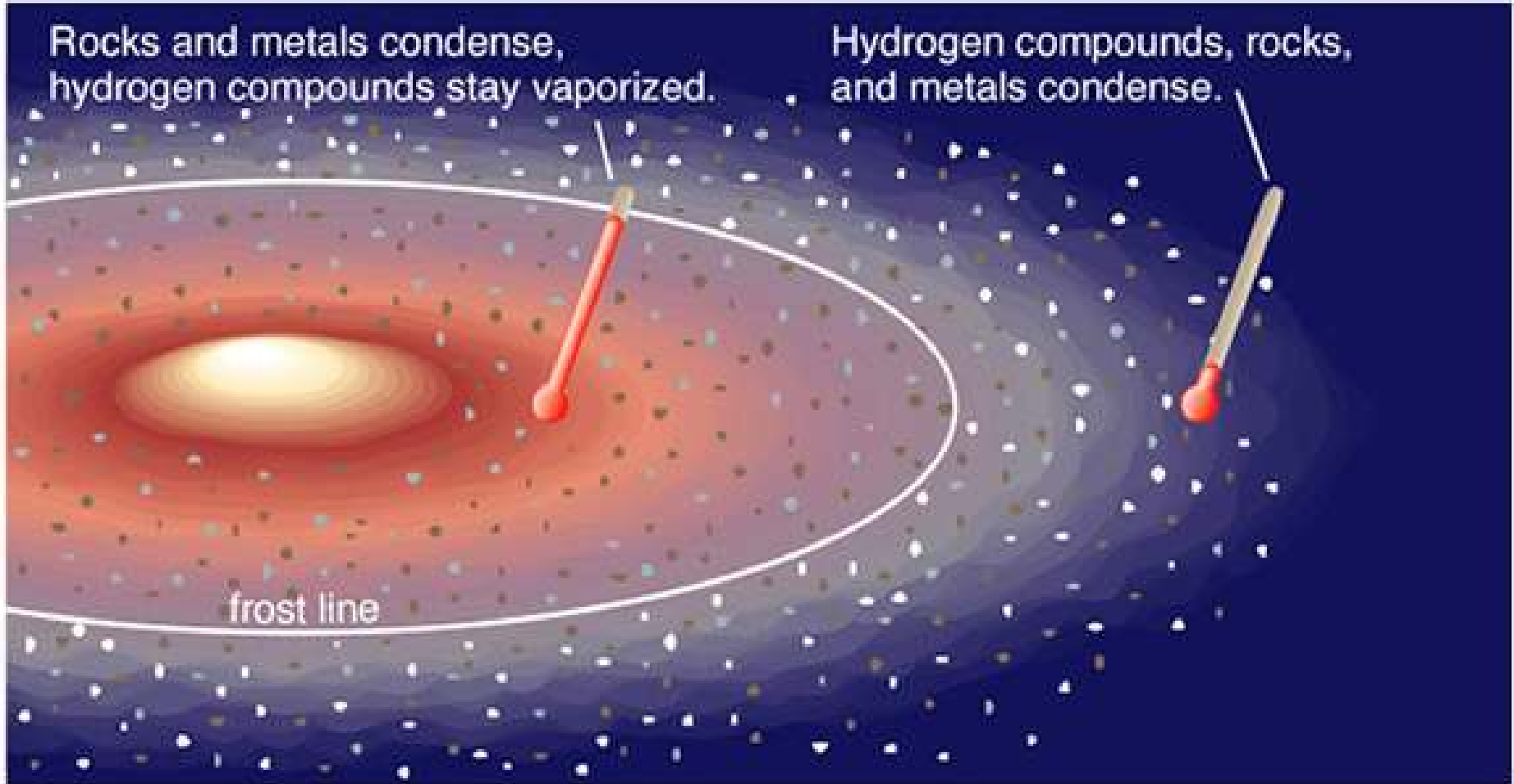

Figure 11-8c
Earth System History, Second Edition
© 2005 W. H. Freeman and Company

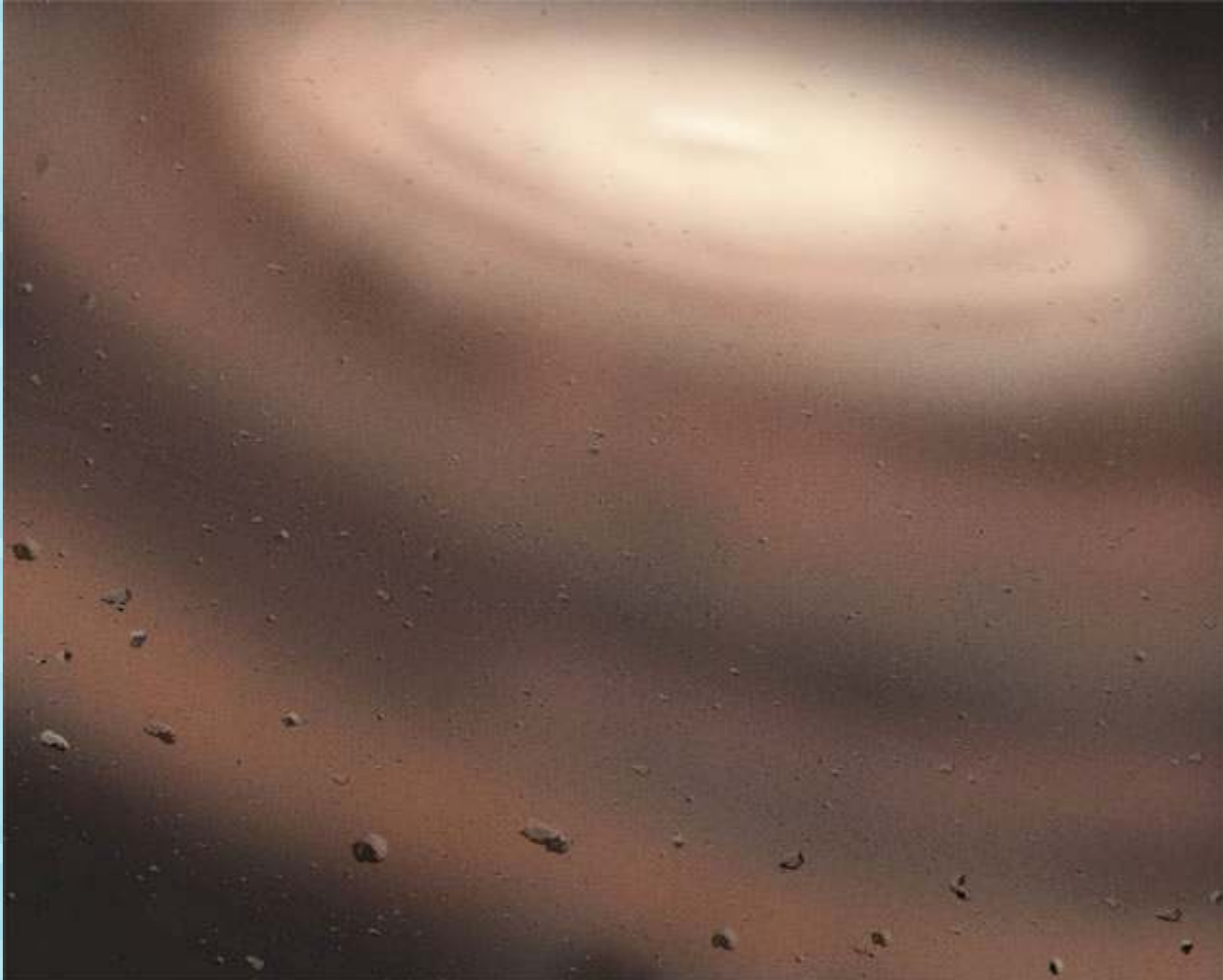
Güneş sisteminin oluşumu

3a. "Gaz" Ergime sıcaklığı ile ayrılır ve yoğunlaşır

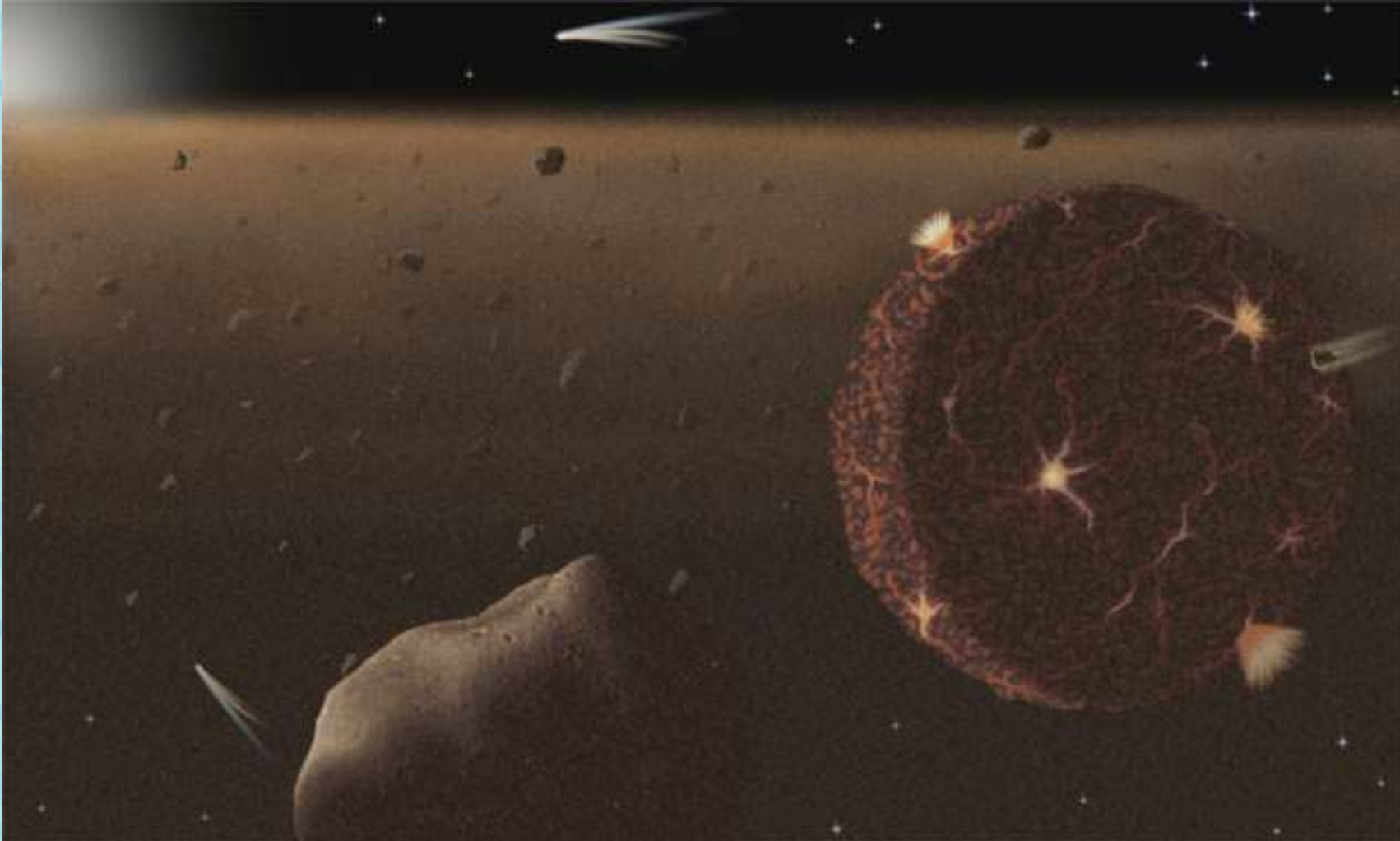
Güneş sisteminin oluşumu

3b. Toz parçacıkları birikerek gezegencikler oluşturur

Güneş sisteminin oluşumu

3b. Gezegencikler birleşerek gezegenleri oluşturur

JEOLOJİ MÜHENDİSLİĞİNE GİRİŞ

Doç.Dr. Yaşar EREN

Gravite etkisiyle

Maddeler yanyana gelerek kütleleri oluşturur

Kütlelerin özelliği güneş sistemi içindeki yerlerine bağlıdır

Güneşe Yakın – Düşük yoğunluklu gaz ve buz büyük kütleler oluşturamaz. Sadece yüksek yoğunluklu kayaç ve metaller büyük kütleler oluşturabilir.

Güneşten uzakta – Düşük yoğunluklu gaz ve buz gibi maddeler daha büyük kütleler oluşturur.

Yüksek
yoğunluklu
kayaç ve
metaller

Düşük
yoğunluklu
gazlar

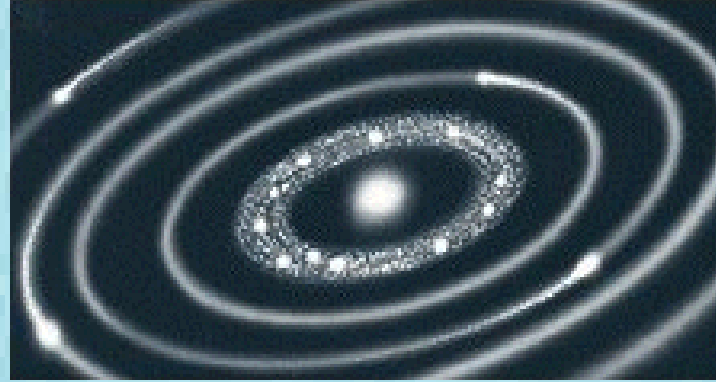
Gravite (çekim)

Çarpışma

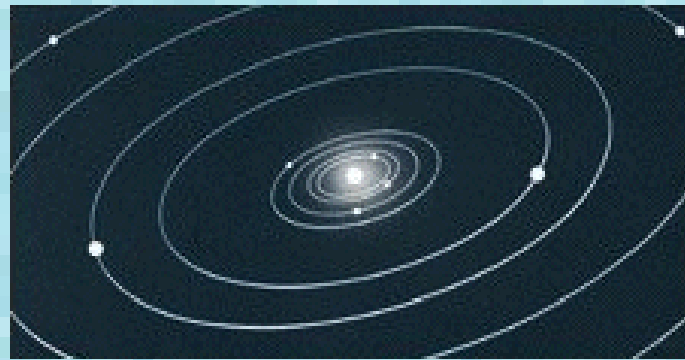
Yığılma

Sıkışma

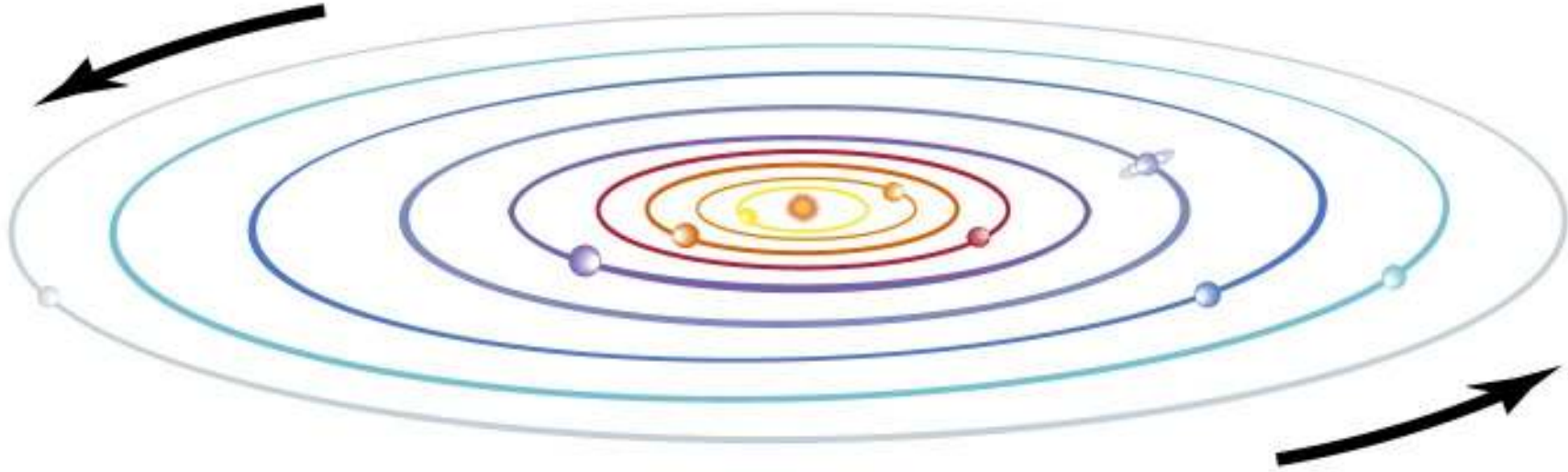
Güneş rüzgarları

Sonuçta
gezegenlere
dönüşecek
gezegencikler
oluşturur

Güneş sistemi oluşur

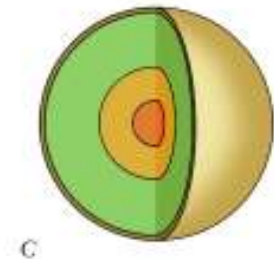
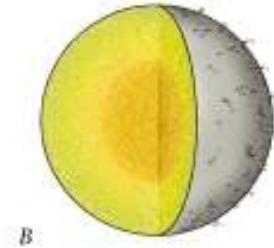
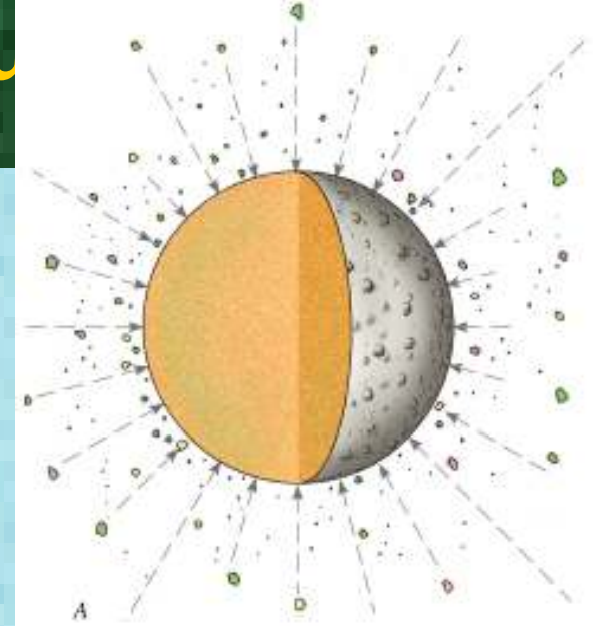
Figure 11-8d
Earth System History, Second Edition
© 2005 W.H. Freeman and Company

Güneş sisteminin oluşumu

4. Yer benzeri gezegenler ısınır ve farklılaşmaya başlar: *Demir Katastrofu*

Sıcaklık kaynağı:

1. Birikmenin kinetik enerjisi
2. Gravitasyonel enerji
3. Radyoaktif bozunma
4. Farklılaşma

Radyoaktif bozunma

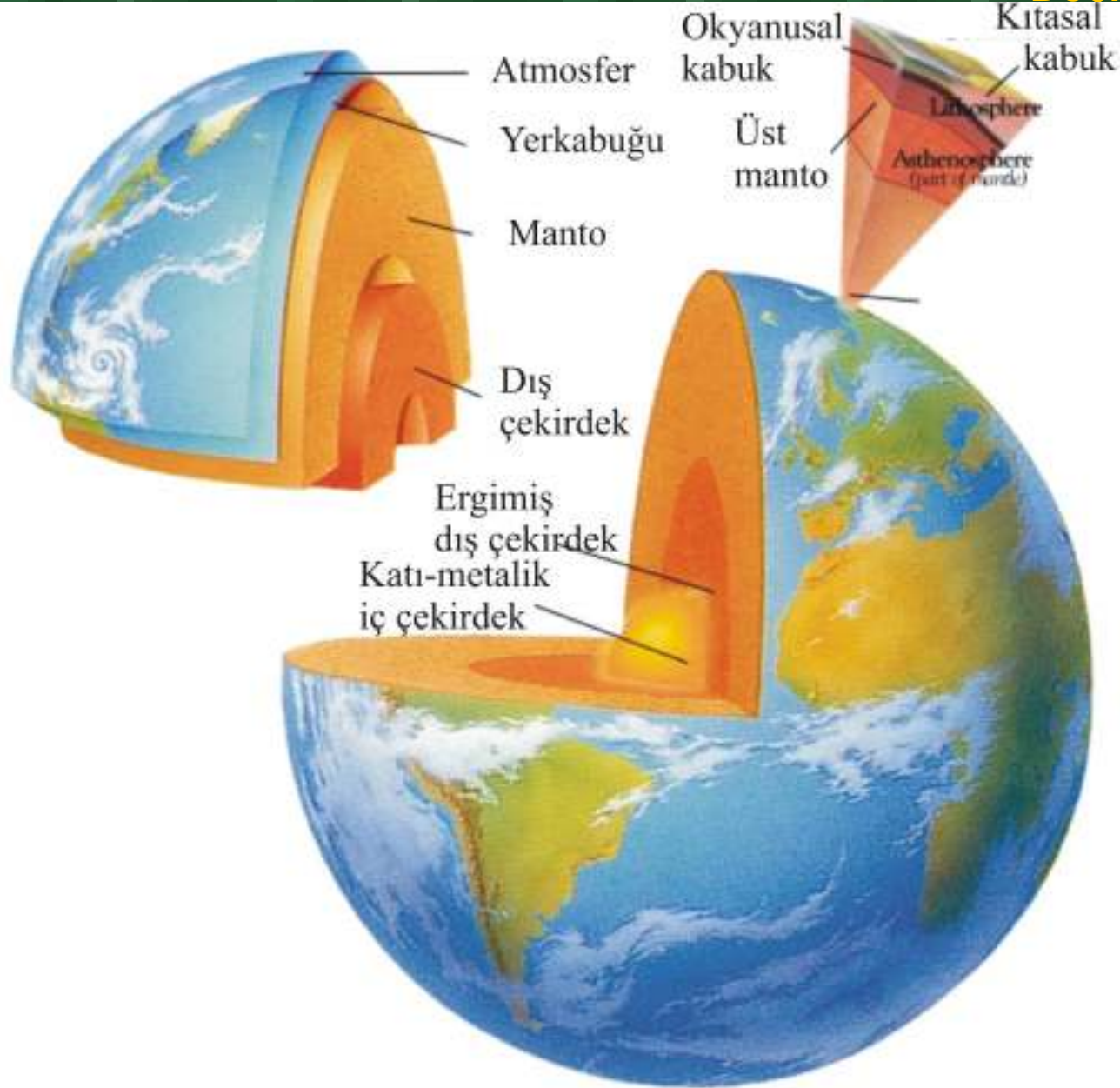
Meteoritlerin incelenmesi ilk güneş sisteminde oldukça fazla radyoaktif maddenin olduğunu göstermektedir

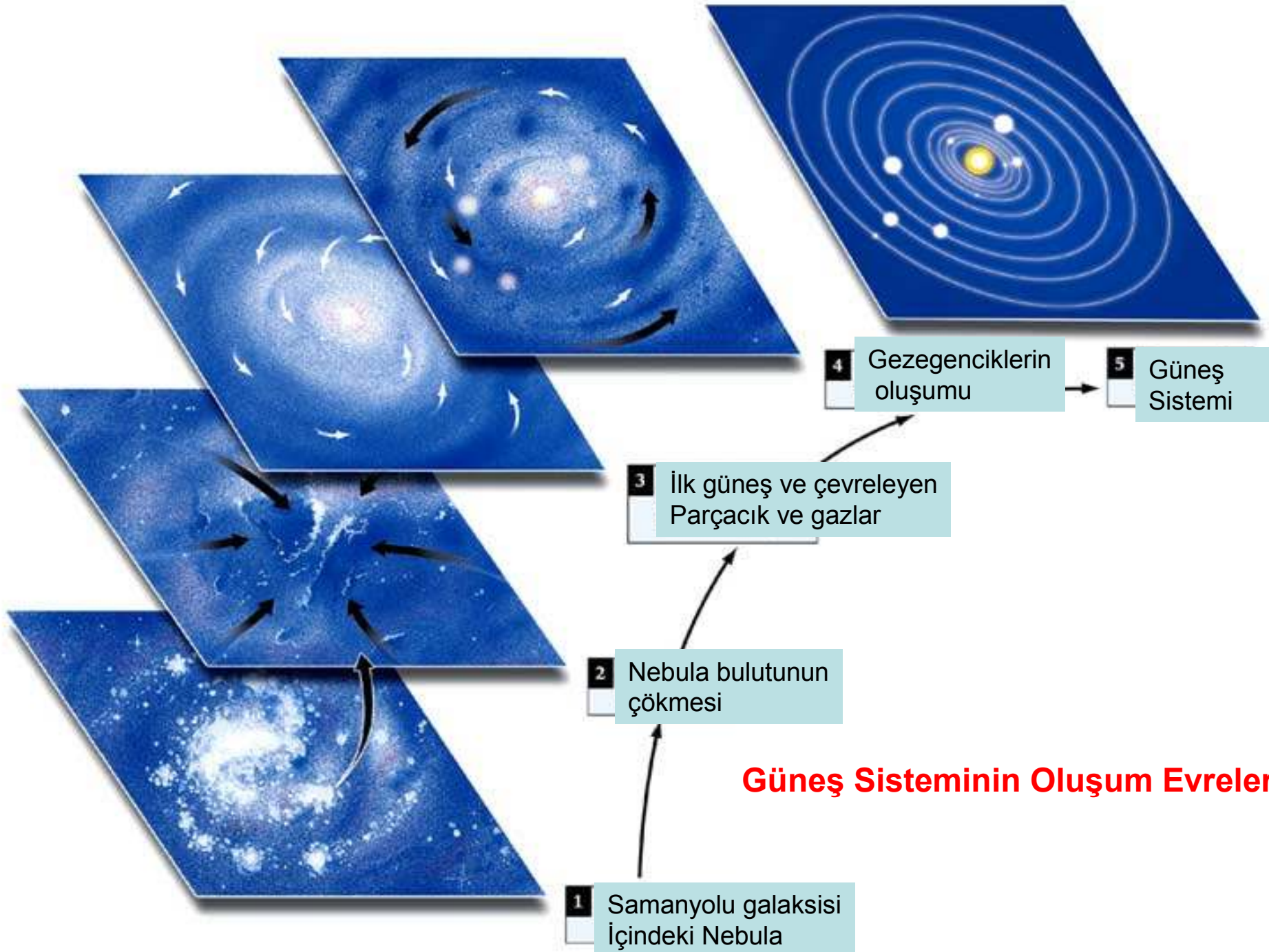
Radyoaktif bozunmanın oluşturduğu sıcaklık ergimeye veya hareketli kayaç-metal oluşumuna yol açmaktadır.

Buda gezegenlerin farklılaşmasına yol açarak gezegenlerin merkezinde yüksek yoğunluklu, yüzeye yakın kesimlerde ise daha düşük yoğunluklu maddelerin birikmesine yol açmaktadır.

JEOLOJİ MÜHENDİSLİĞİNE GİRİŞ

Doç.Dr. Yaşar EREN

Güneş Sisteminin Oluşum Evreleri

JEOLOJİ MÜHENDİSLİĞİNE GİRİŞ

Doç.Dr. Yaşar EREN

DÜNYANIN OLUŞUMU

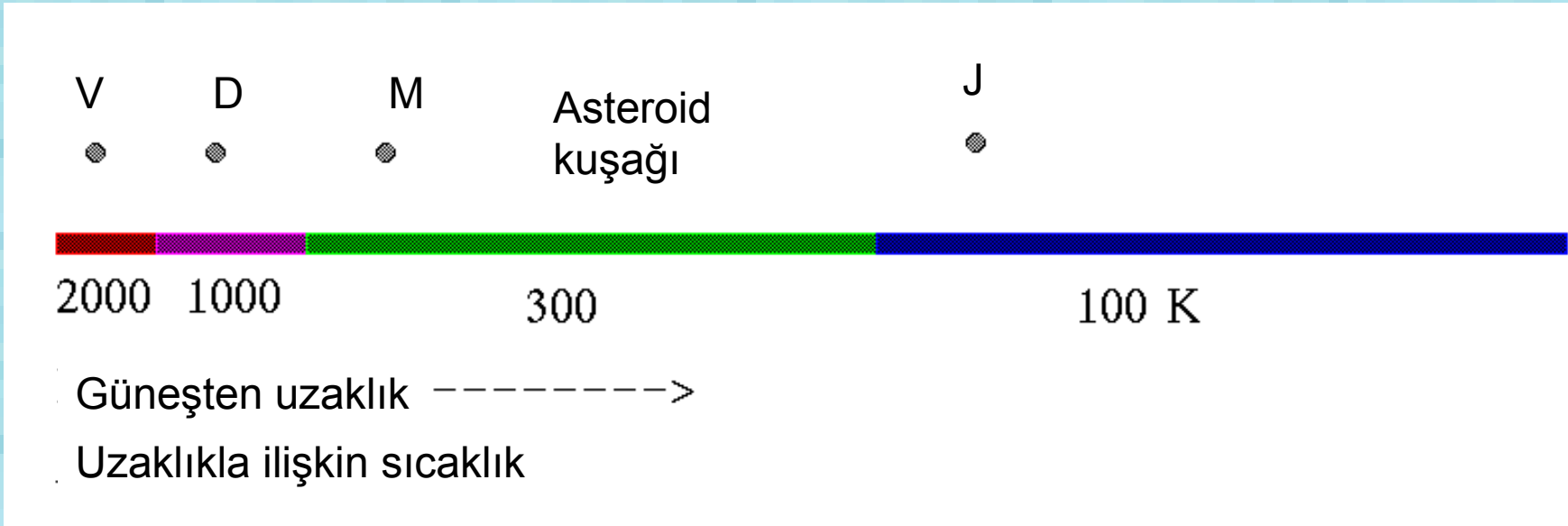
**Nebula hipotezi
ile güneş
sistemi
oluşmuştur**

JEOLOJİ MÜHENDİSLİĞİNE GİRİŞ

Doç.Dr. Yaşar EREN

- Başlangıçtaki güneşi oluşturan nebula kozmik toz ve buzdan oluşmaktaydı
- En az uçucu maddeler güneşe en yakın, çok uçucu maddeler ise sistemin dışında yoğunlaşmaya başlamıştır

JEOLOJİ MÜHENDİSLİĞİNE GİRİŞ

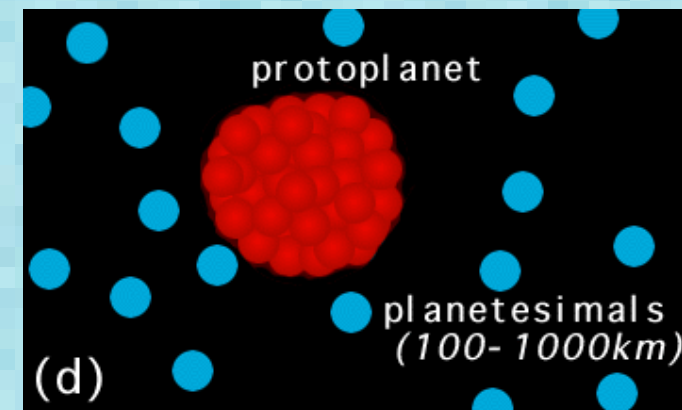
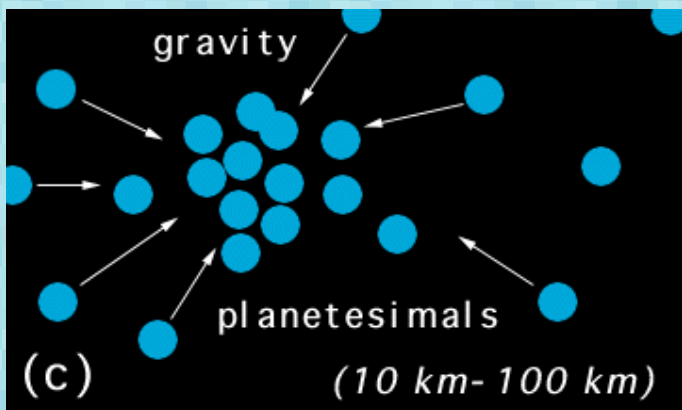
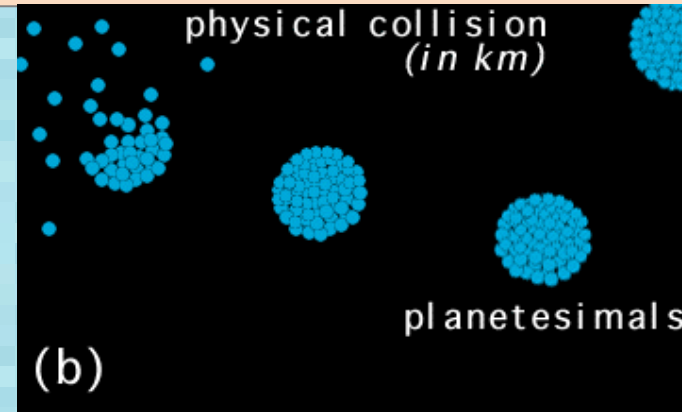
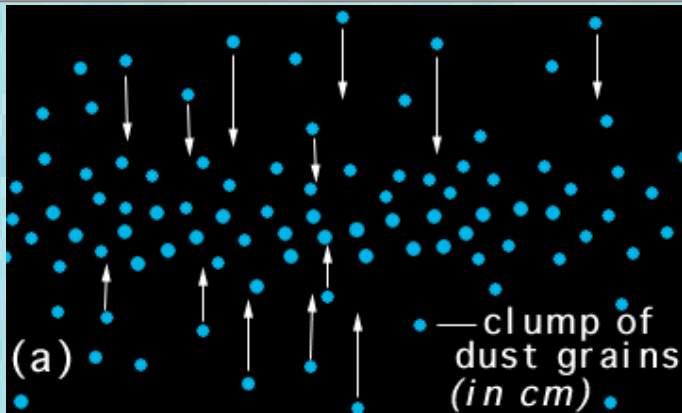
Doç.Dr. Yaşar EREN

Dünya

**yaklaşık 4.6 milyar yıl
önce elektromanyetik ve
gravitasyonel çekim
nedeniyle birikme/yığışım
mekanizmasıyla
oluşmuştur**

Birikme/yığışım ile dünyanın oluşumu

- a: cm boyutlu parçacıkların birikmesi
- b: Km ölçeğinde fiziksel çarpışma
- c: 10-100 km ölçeğinde gravitasyonel birikme
- d: Yığışım ısı nedeniyle ergimiş protogezen

JEOLOJİ MÜHENDİSLİĞİNE GİRİŞ

Doç.Dr. Yaşar EREN

DÜNYANIN OLUŞUMU

Yaklaşık ~ 4.6 milyaryıl önce dünya oluşur oluşmaz ısınmaya başlamıştır

Isınma nedenleri

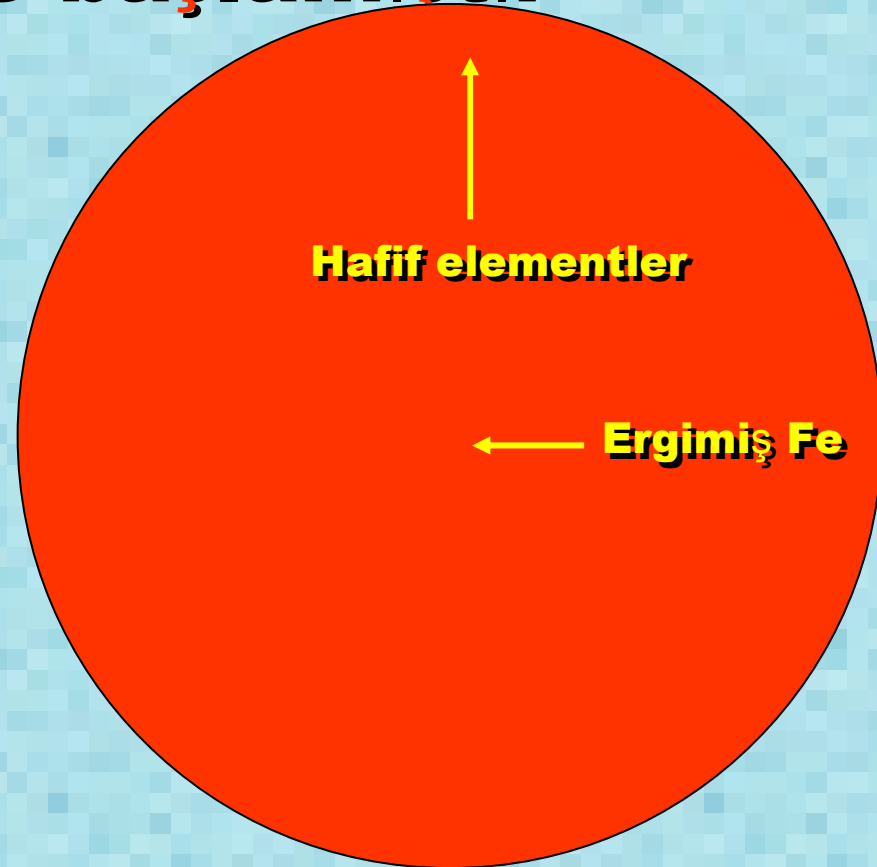
- **meteor çarpmaları**
- **gravitasyonel sıkışma**
- **Radyoaktif elementlerin bozunması**

Isınmaya
bağlı olarak
Yaklaşık 4
milyarıll önce
Dünya
ergimiş
haldeydi ve
meteoritler
yer yüzeyine
çarpıyordu

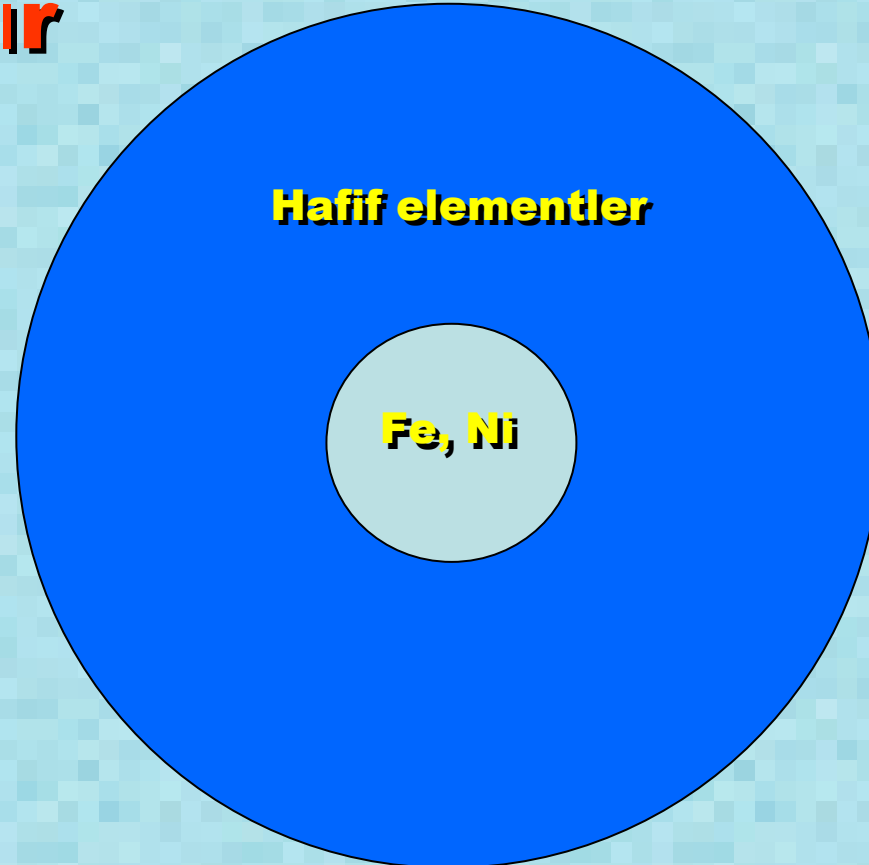
DÜNYANIN OLUŞUMU

Isınmayla az yoğun elementler yukarıya, daha yoğun olanlar ise merkeze doğru hareket etmeye başlamıştır

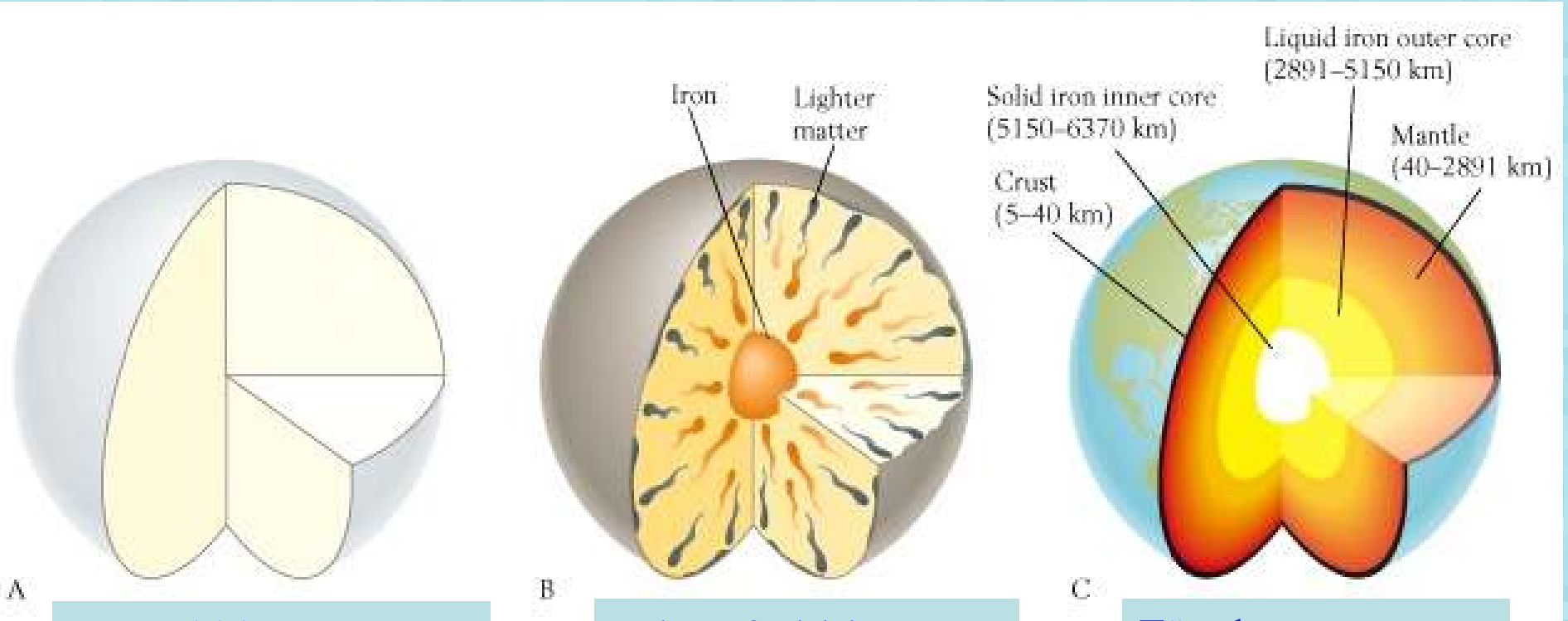

DÜNYANIN OLUŞUMU

Bu farklılaşmaya bağlı olarak merkezde Fe, Ni gibi metaller, yüzeye yakın kesimlerde ise daha hafif elementler yer almıştır

Yerin farklılaşması:

Farklılaşmamış
protogezen
(kondritik bileşen)

Erken farklılaşma;
magma okyanusu

Tümden
farklılaşmış dünya

- Yoğunluk farklılığı nedeniyle
- Yaklaşık 100 Milyon yıl içinde oluşmuş

JEOLOJİ MÜHENDİSLİĞİNE GİRİŞ

Doç.Dr. Yaşar EREN

•Dünyanın farklılaşması

Homojen gezegen

Dünya ısınması

Yığılım ve kompresyon ($T \sim 1000^{\circ}\text{C}$)

Radyoaktif bozunma ($T \sim 2000^{\circ}\text{C}$)

Demir ergir- merkeze doğru göçer ve **çekirdeği** oluşturur

Demirin göçü sürtünme ısını oluşturur

Az yoğun maddeler yüzerek ilkel **kabuğu** oluşturur

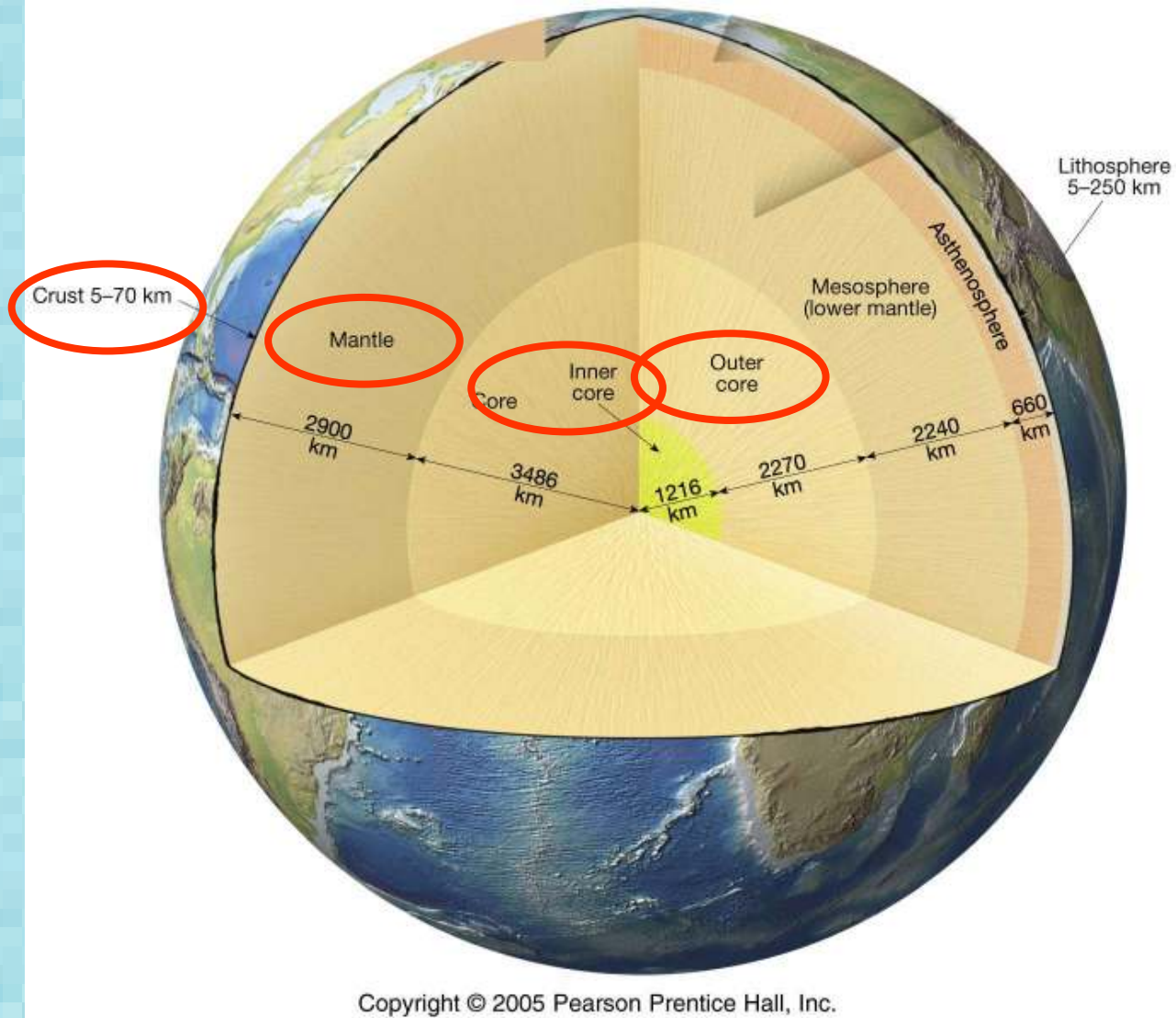
Orta yoğunluktaki maddeler ise **mantoyu** oluşturur

İlkel kabuğun farklılaşması ise kıtasal kabuğu oluşturur

DÜNYANIN OLUŞUMU

Yer içi

**0-3.5 milyar yıl
arasında Daha
az yoğun
sıvılar
volkanlarla gaz
şeklinde dışarı
atılmış ve ilk
atmosfer
oluşmuştur**

Bu esnada stabil kabuk oluşmuştur

JEOLOJİ MÜHENDİSLİĞİNE GİRİŞ

Doç.Dr. Yaşar EREN

Volkanlardan dışarı çıkan ilk atmosferik gazlar Karbon dioksit, karbon monoksit, su buharı ve metandır. Oksijen yoktur.

Okyanus ve atmosfer

İki hipotez

içsel: Yer içindeki gaz boşalmaları (volkanik gazlar)

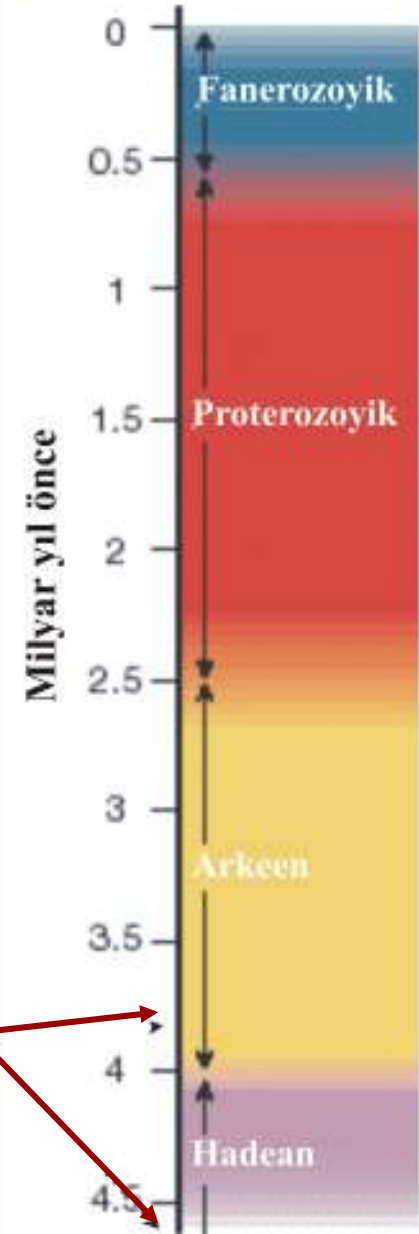
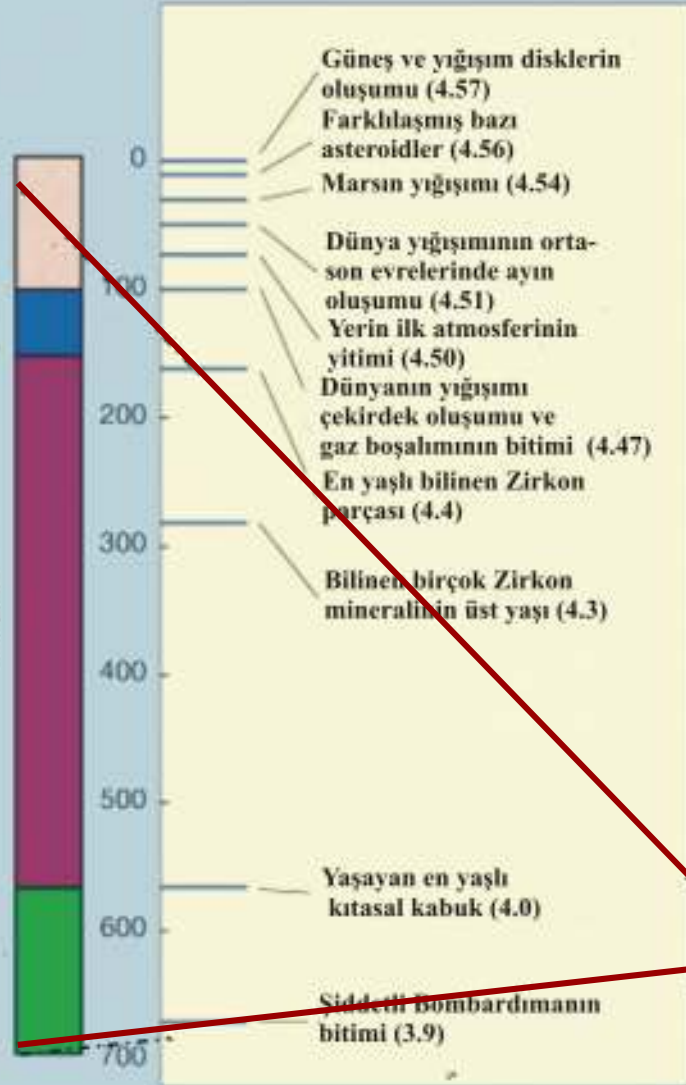
Dışsal: Kuyruklu yıldız çarpmalarının H_2O CO_2 , ve diğer gazları eklemesi

İlk atmosferde H_2 , H_2O , N_2 , CO_2 zengin; O_2 yok

Dünyanın yığılması, çekirdek oluşumu ve gaz boşalımı, ilk 100 milyon yılda Olasılıkla sıcak ve yoğun atmosfer. Magma okyanusu, yaşam yok
Yoğun atmosferin kaybolması ile yüzey soğuması

İlk granitik kabuk ve sıvı su
Kıtaların oluşması ve ilkel yaşam
Meteor bombardımanı yüzey kayaçlarını defalarca tahrip etti ve yaygın ergime ve hidrosferin buharlaşması

Duraylı kıtalar ve okyanuslar
İlkel yaşamı hatırlatan ilk kayıtlar

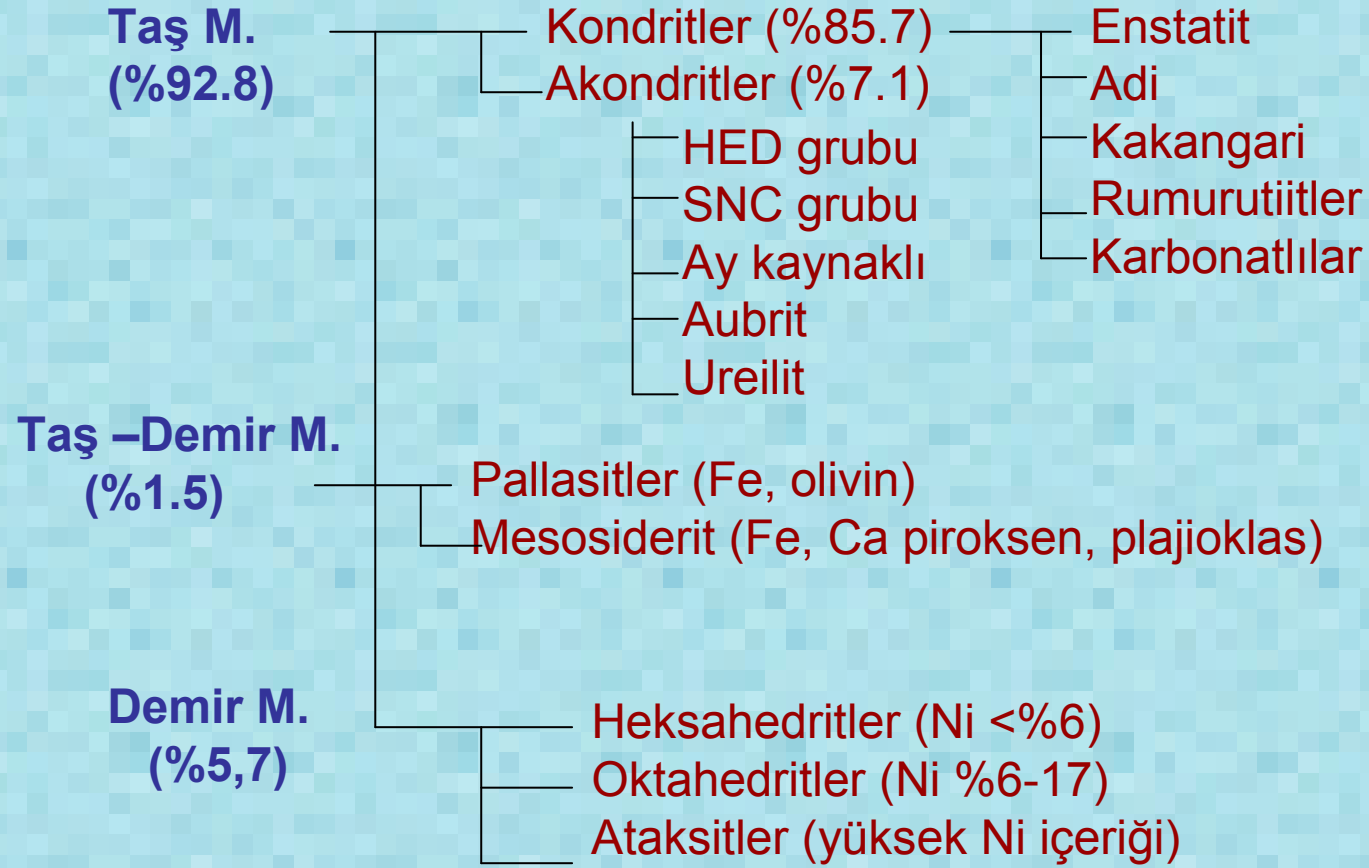

Dünyanın Erken Tarihçesi ve Zaman

TANIMLAMALAR

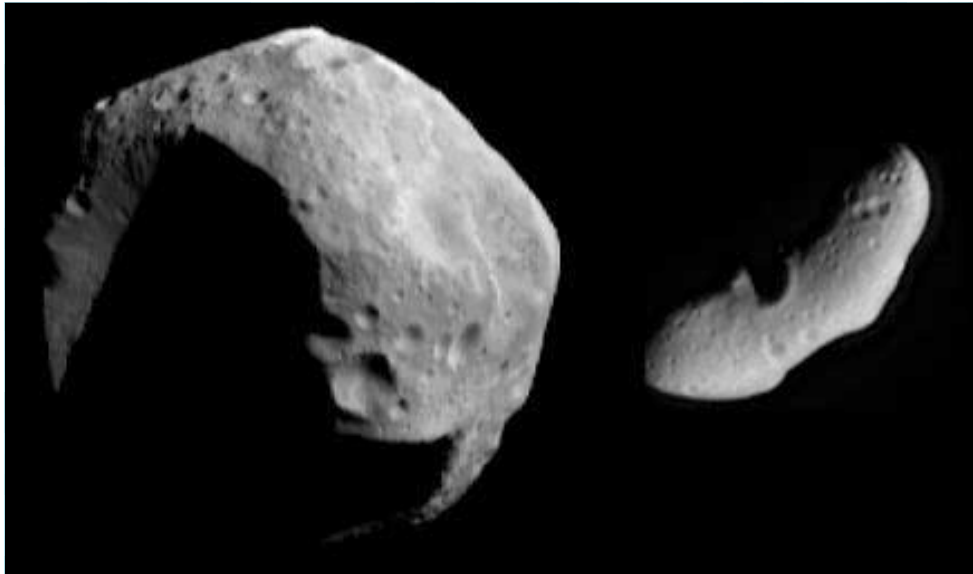
- Meteoroid: Güneş veya herhangi bir cisim etrafında gezegenler arası boşlukta dolaşan ve Asteroid veya kurukluyıldız olarak tanımlanacak büyüklükte olmayan herhangi bir cisme meteorit
- Meteorit: Buharlaşmadan Yeryüzüne ulaşan meteoroidlere denir
- Meteoritler güneş sisteminin daha büyük cisimlerinden kaynaklanmaktadır.

Meteoritlerin sınıflaması

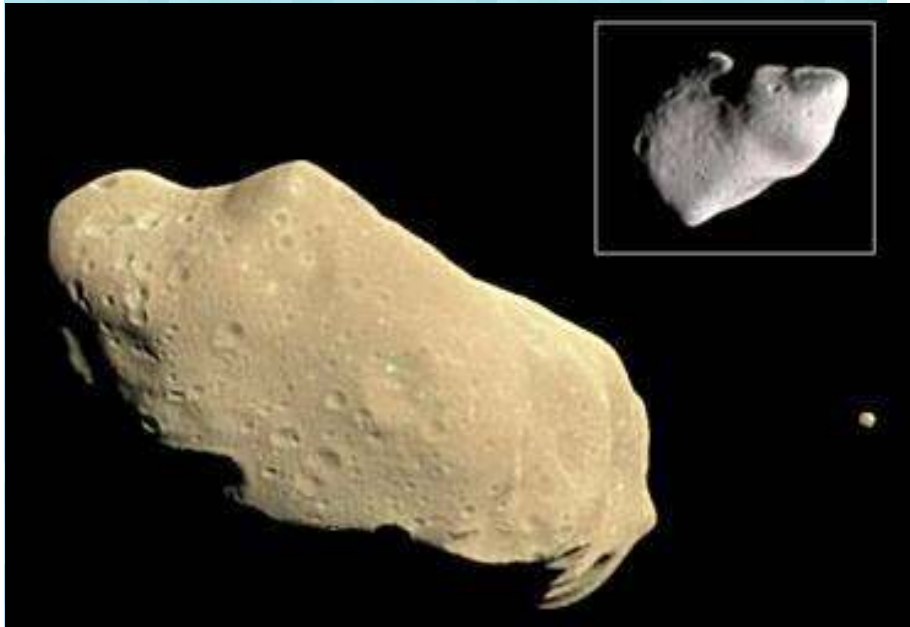
Asteroidler

- Asteroidler
  - Ya Gezegen oluşturacak şekilde konsolide olmayan
  - Veya parçalanan gezegenlerden kaynaklanan
- Kayaç benzeri parçalardır

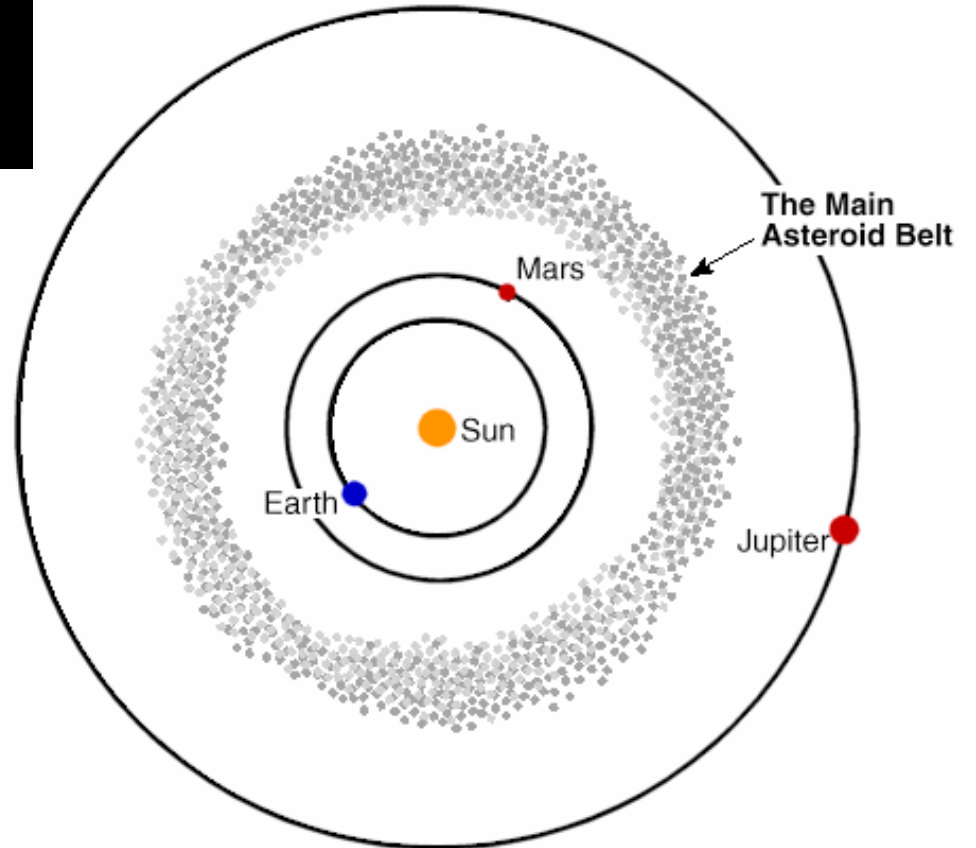

Mathilde ve Eros

Ida ve Dactyl

Asteroidler

(Orbits drawn approximately to scale)

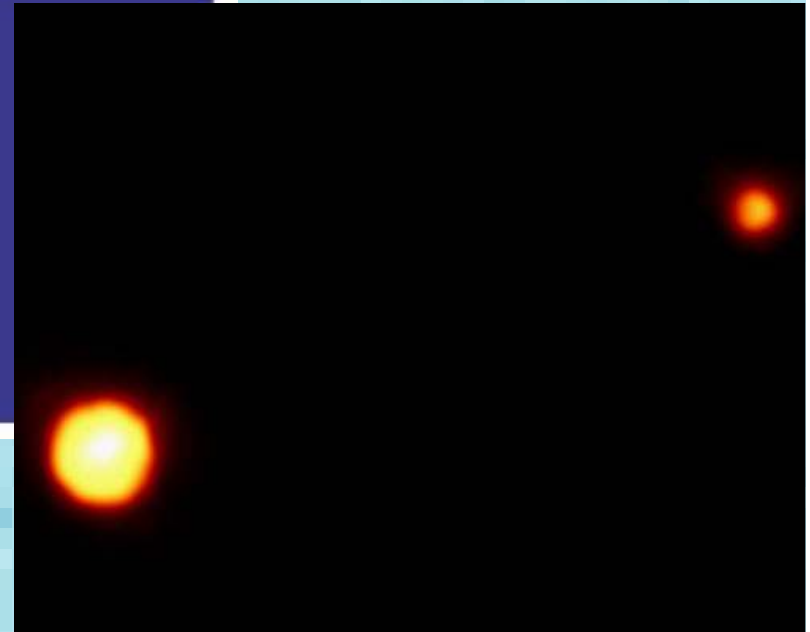
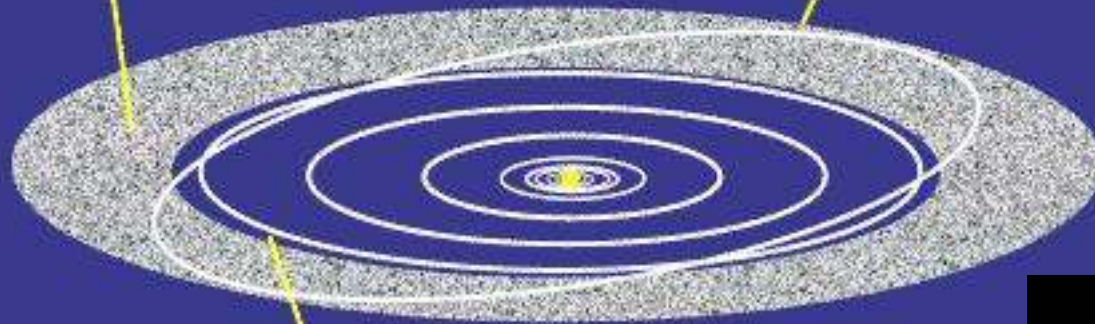

Kuiper Belt & Pluto

Kuiper Belt

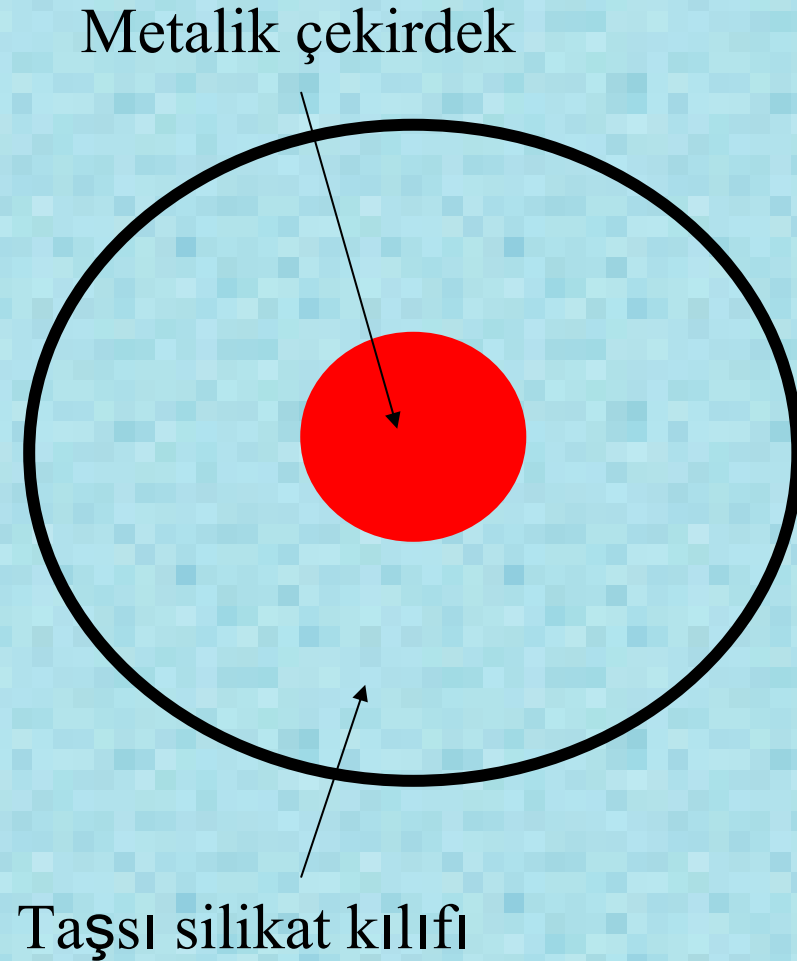
Pluto's orbit

Neptune's orbit

Asteroidlerden türeme meteorit tipleri

- Asteroidler metalik bir çekirdeğe ve taşsı silikatik bir kılıfa sahiptirler
- Asteroidler parçalandığı zaman hem
  - Metalik
- hem de
  - Taş (silikat parçaları)
- üretirler

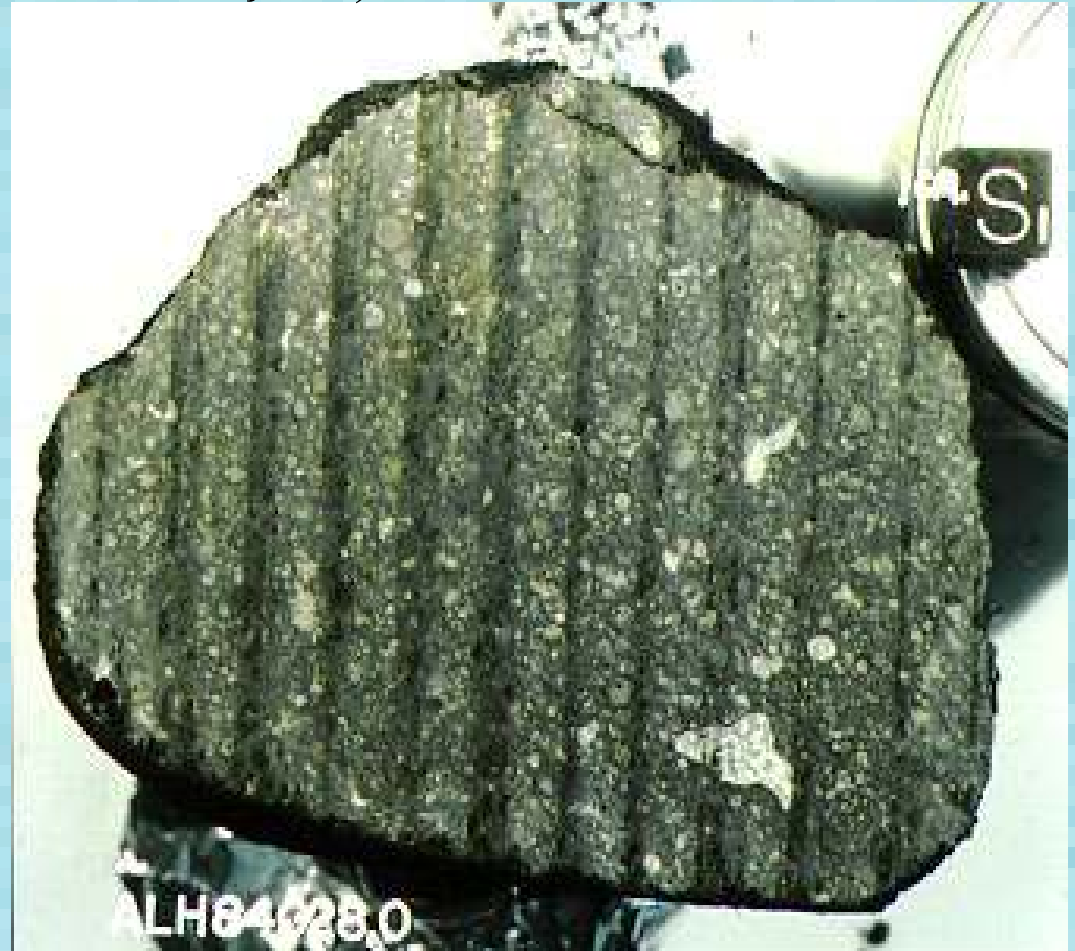

Taşsı meteoritler (Tüm meteoritlerin % 94'ü)

İki tipi vardır:

- **Kondrit:**
  - Kondrül kapsarlar
  - Çok yaşlı ve basittirler
- **Akondritler**
  - Kondrül içermezler

Karbonatlı Kondrit (Karbon içerir)

Kondritler

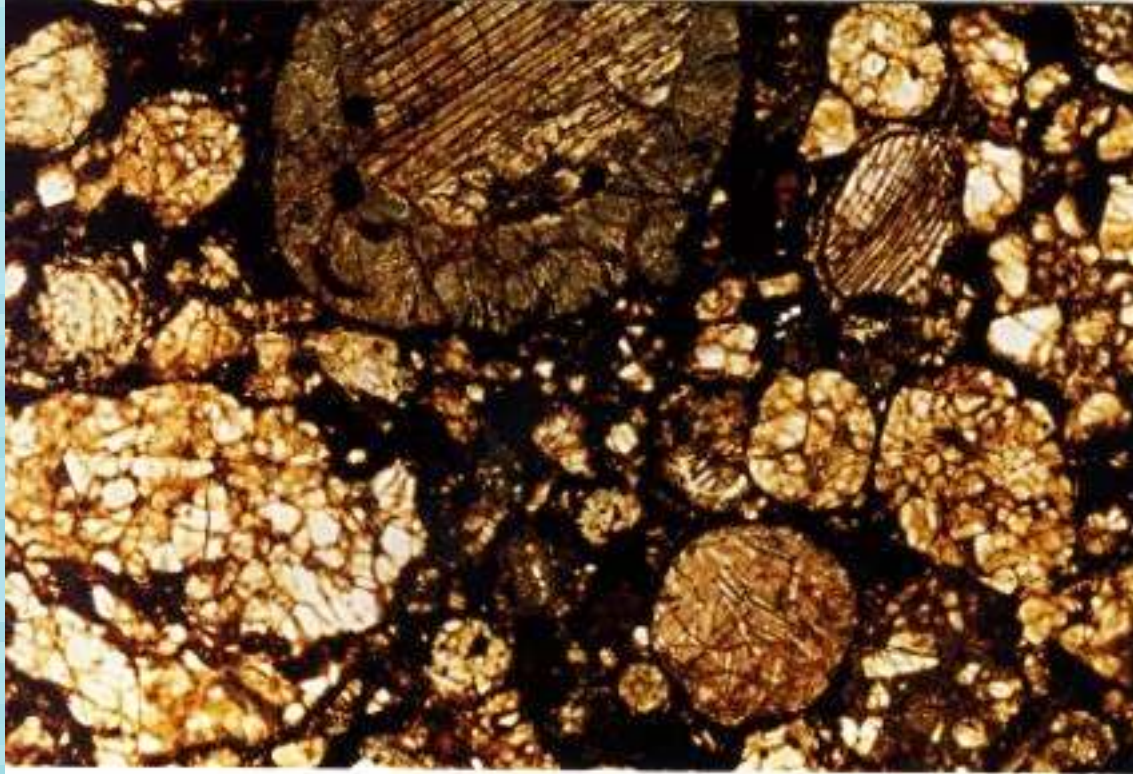
Karbonatlı

alışılmış

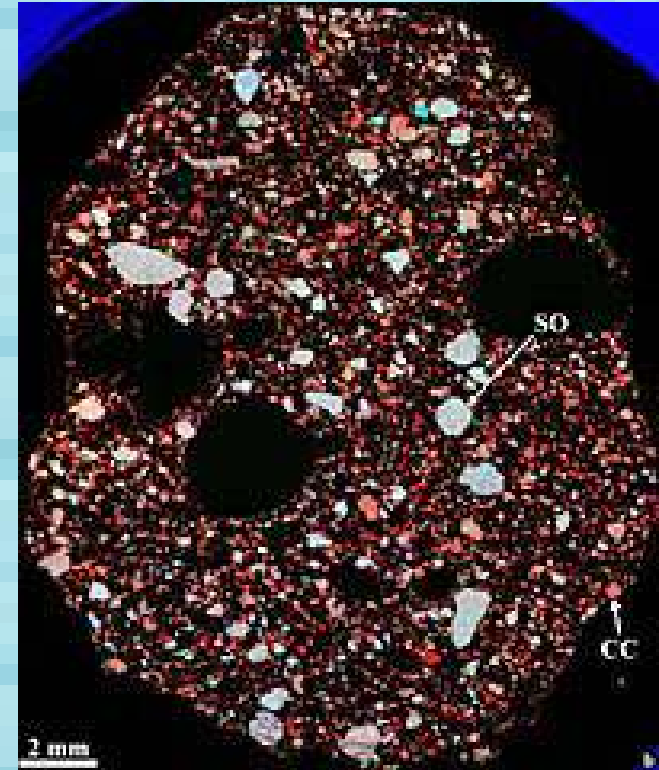

JEOLOJİ MÜHENDİSLİĞİNE GİRİŞ

Doç.Dr. Yaşar EREN

Kondrüllerin mikroskop görüntüsü

X-Ray görüntüsü

Akondrit – Taş meteorit

**Moravia- Çek Cumhuriyeti (1808)
Taş meteorit**

Demir meteoritler

- Hemen hemen tümüyle saf metalik demir ve nikel içerirler

• ARISPE (demir meteorit)

Demir meteorit

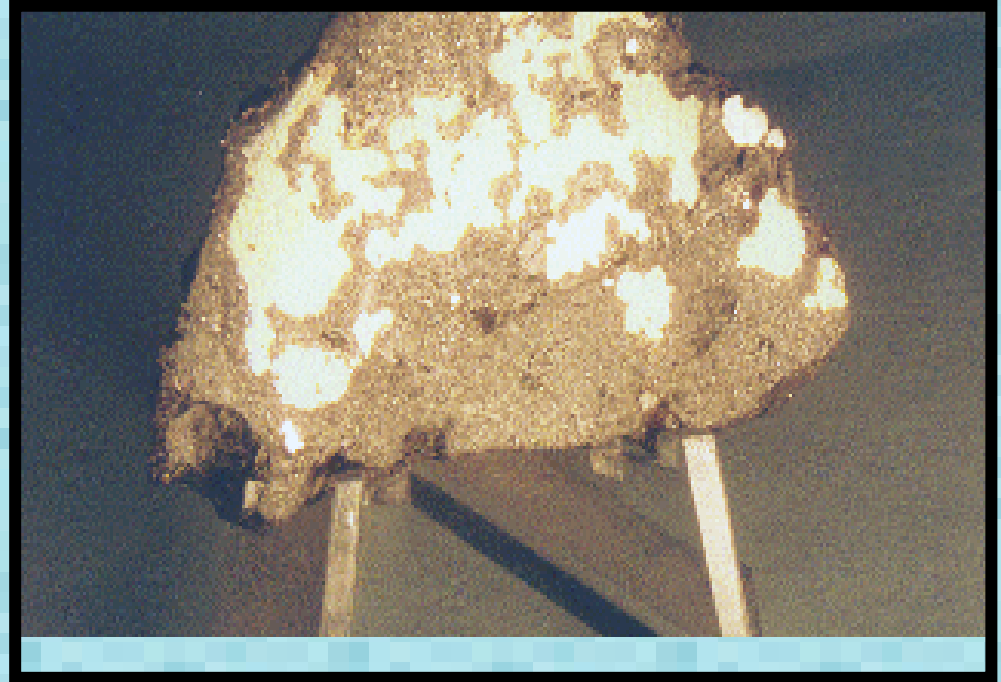

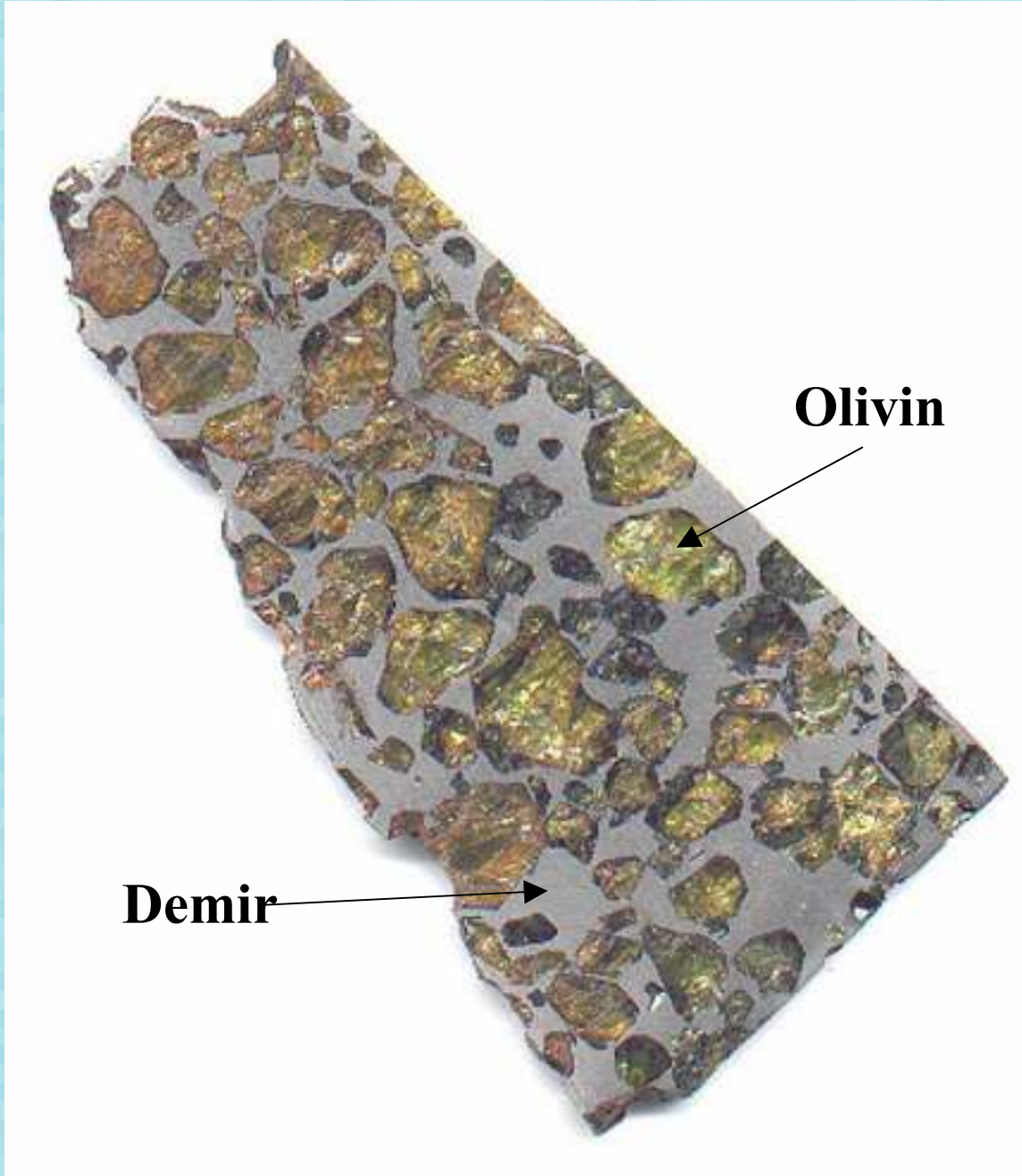
Taşsı-Demir meteoritler

- Önceki iki tipin karışımıdır
- Genellikle parçalı bir yapıya sahiptir.

ESTHER (taş-demir meteorit)

Taş-demir: Palasit

Olivin

Demir

Meteorit Kaynakları

Asteroid ve gezegenciklerin Evrimi

Gezegenciklerin
Yığılması
4.6 Milyar yıl

İlkel farklılaşmamış
Cisim- Kondrit

Fe-Ni çekirdeğin
oluşumu

Akondritik
madde

Farklılaşmış cisim
Magma ve lavların oluşumu

Tümden farklılaşmış
cismin parçalanması